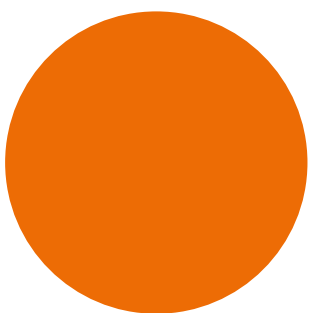
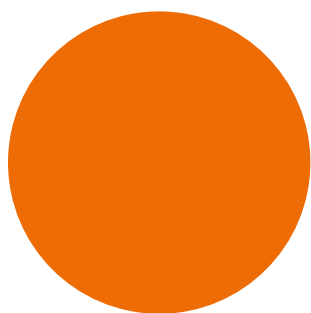
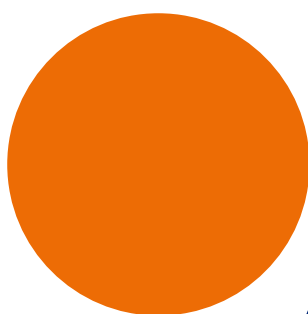
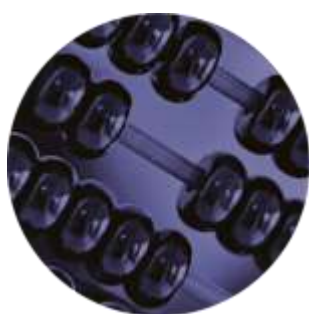
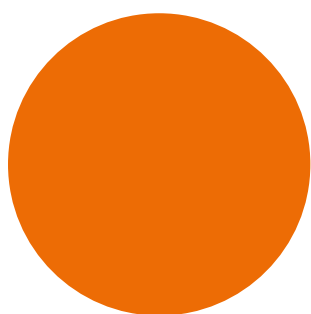

**Rapportages Nibud ten
behoeve
Onderzoek Armoedebeleid
gemeente Roosendaal**

Inhoud

1	INLEIDING	7
1.1	Centrale vraag	7
1.2	Kern minima-effectrapportage	8
2	ONDERZOEKSMETHODE: BEGROTINGEN	10
2.1	Inleiding	10
2.2	Inkomsten	11
2.3	De uitgaven	12
2.4	Minimabeleid	15
3	RESULTATEN	16
3.1	Financiële situatie per huishoudtype	18
3.2	Armoedeval	22
4	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	26
4.1	Algemene aanbevelingen	26
4.2	Aanbevelingen voor de gemeente Roosendaal	27
5	VERGELIJKING TUSSEN RESULTATEN IN 2012 EN 2016.....	31
5.1	Verschillen in de financiële situatie	31
5.2	Verschillen in de armoedevallen	32
	BIJLAGE 1: UITGANGSPUNTEN BIJ BEREKENINGEN LOKAAL MINIMABELEID	35
	BIJLAGE 2: DE UITGAVEN	40
	Basispakket	40
	Restpakket	42
	BIJLAGE 3: BEGROTINGEN	44
	VERWACHTE VERANDERINGEN VOOR MINIMA IN 2017.....	52
	Belangrijkste wijzigingen 2016-2017	52
	Koopkrachtverandering 2016-2017	54
	Meer financiële middelen voor armoedebestrijding	55

VERGELIJKING GEMEENTEN BIJ DEZELFDE HUUR EN LOKALE	
LASTEN	57
Inleiding	57
Resultaten	59
Situatie zonder lokaal minimabeleid	66

Minima-effectrapportage gemeente Roosendaal 2016

De invloed van landelijke en gemeentelijke
maatregelen op de financiële positie
van inwoners met lage inkomens

Minima-effectrapportage gemeente Roosendaal

1 Inleiding

1.1 Centrale vraag

Iedere gemeente beschikt over mogelijkheden om invloed uit te oefenen op de financiële positie van inwoners met lage inkomens. Dat kan bijvoorbeeld door het kwijtschelden van gemeentelijke heffingen en/of door bijzondere bijstand. Het is echter niet altijd direct zichtbaar wat in de praktijk de effecten van die maatregelen zijn op het budget van verschillende groepen huishoudens. Dit rapport brengt dat in kaart.

Wat is het effect van landelijke en lokale inkomensondersteunende regelingen op de financiële positie van huishoudens met een laag inkomen in gemeente Roosendaal?

Het doel van dit onderzoek is:

- inzicht te geven in de koopkracht van de armste groepen in de gemeente.
- inzichtelijk maken welke groepen huishoudens in de gemeente goed profiteren van de verschillende (landelijke en lokale) inkomensondersteunende maatregelen en welke groepen minder goed.
- eventuele armoedevallen in kaart brengen.

De resultaten van de effectrapportage kunnen als basis dienen voor de verdere ontwikkeling van het minimabeleid van de gemeente Roosendaal.

1.2 Kern minima-effectrapportage

Huishoudtypen

In deze minima-effectrapportage wordt voor zeven verschillende huishoudtypen de koopkracht inzichtelijk gemaakt:

- Een alleenstaande onder de AOW gerechtigde leeftijd;
- Een eenoudergezin met twee jonge kinderen (3 en 5 jaar);
- Een eenoudergezin met twee oudere kinderen (14 en 16 jaar);
- Een paar met twee jonge kinderen (3 en 5 jaar);
- Een paar met twee oudere kinderen (14 en 16 jaar);
- Een ouder paar (AOW-gerechtigd);
- Een oudere alleenstaande (AOW-gerechtigd) met een zorgvraag (zie kader)

Profiel van de alleenstaande oudere met zorgvraag

- Herstellende van herseninfarct
- Hartklachten
- Natriumbeperkt dieet
- Bril
- Gehoorapparaat
- Rollator
- Een medicijn dat door (aanvullend) zorgverzekering vergoed wordt
- Lichte vorm van incontinentie
- Maakt gebruik van tafeltje-dek-je
- 3 uur huishoudelijke verzorging per week
- 14 uur persoonlijke verzorging per week
- 4 uur verpleging per week
- Personenalarmering
- Gebruik belbus/collectief vervoer
- Woningaanpassing (drempels weg, verhoogde wc)

Dit profiel is een illustratie van hoe de situatie van iemand met een zorgvraag eruit kan zien. De lokale regelingen en voorzieningen die hierbij een rol spelen, zijn ook van toepassing in situaties met andere zorgvragen.

Effect van landelijke en gemeentelijke regelingen

De rapportage laat zien welke effecten de landelijke en gemeentelijke maatregelen hebben op de koopkracht van de huishoudtypen bij verschillende inkomensniveaus.

Drie inkomensniveaus

In deze rapportage worden op drie inkomensniveaus berekeningen gemaakt voor de betreffende voorbeeldhuishoudens:

- het toepasselijk minimum inkomen: bijstand of een AOW-uitkering¹;
- 110% van de geldende bijstandsnorm²;
- 120% van de geldende bijstandsnorm.

Met bijstandsnorm wordt in deze rapportage bedoeld de norm op grond van de Participatiewet, artikel 5 lid 1 sub c.

Armoedeval

Het kan vóórkomen dat een huishouden **met een hoger netto inkomen minder overhoudt** dan een huishouden met een lager netto inkomen. Dit wordt armoedeval genoemd. Dit ontstaat doordat huishoudens met een hoger inkomen, geen recht meer kunnen hebben op inkomensondersteunende regelingen. Zij missen financiële tegemoetkomingen, waar ze bij een lager inkomen wel recht op hebben. Het hogere netto inkomen kan het wegvallen van die regelingen dan niet opvangen.

Bij huishoudens boven de pensioengerechtigde leeftijd wordt officieel niet gesproken van een armoedeval, omdat ze gewoonlijk niet uitstromen van een uitkering naar betaald werk. Toch kan er bij hen ook sprake zijn van een geringere bestedingsmogelijkheid bij een hoger inkomen. Voor het gemak wordt dit ook als armoedeval aangemerkt.

Dit rapport maakt eventuele armoedevallen inzichtelijk.

¹ Voor een alleenstaande onder de AOW-leeftijd is dit gelijk aan 70% van het wettelijk minimumloon. Voor een alleenstaande vanaf de AOW-leeftijd is dit gelijk aan de hoogte van de AOW.

² Bij 110% en 120% van het netto minimum inkomen vermenigvuldigen we de toepasselijke bijstandsnorm met respectievelijk 1,1 en 1,2.

2 Onderzoeksmethode: begrotingen

2.1 Inleiding

Om het effect van inkomensondersteunende regelingen op de financiële positie van huishoudens te berekenen, maakt het Nibud gebruik van **begrotingen**. Hierin zijn de **inkomsten en uitgaven** van de huishoudens af te lezen.

Hierbij hanteren we een aantal uitgangspunten:

- **De begrotingen zijn voor groepen van huishoudens. De bedragen in de begrotingen zijn gemiddelden.**
In werkelijkheid zal de financiële situatie van de individuele huishoudens er anders uitzien. De begroting laat dus niet zien in hoeverre een individueel huishouden een sluitende begroting heeft. Wel wordt duidelijk in hoeverre een bepaald type huishouden in het algemeen een sluitende begroting heeft.
- **Bij de begrotingen wordt geen rekening gehouden met schulden.**
Hier valt namelijk niets algemeen over te zeggen. Schulden komen echter vaak voor onder mensen met lage inkomens.
- **Alle begrotingen zijn maandbegrotingen.**
De inkomsten en uitgaven zijn omgerekend naar gemiddelde maandbedragen. In de praktijk kunnen er verschillen zijn tussen de maanden van het jaar. Vakantiegeld wordt bijvoorbeeld één keer per jaar uitgekeerd. In deze rapportage wordt dit uitgedrukt in een maandelijks bedrag. Het inkomen is dan ook in iedere begroting een vast gegeven.

2.2 Inkomsten

Voor elk van de zeven huishoudens worden begrotingen gemaakt op drie inkomensniveaus: 100, 110 en 120% van het toepasselijk minimum inkomen (bijstand of AOW).

Besteedbaar inkomen

We gaan uit van het totaal **besteedbaar maandinkomen**. Dit omvat naast het netto inkomen alle landelijke toeslagen en tegemoetkomingen waar een huishouden recht op heeft. Deze staan beschreven in het kader. Op welke tegemoetkomingen een huishouden recht heeft, verschilt per huishoudtype.

**Besteedbaar inkomen
(excl. gemeentelijke tegemoetkomingen)**
Netto inkomen (incl. kortingen)
Zorgtoeslag
Huurtoeslag
Kinderbijslag
Kindgebonden budget
Kinderopvangtoeslag
Teruggaaf specifieke zorgkosten

Het netto inkomen is inclusief vakantietoeslag en de heffingskortingen, zoals de algemene heffingskorting, de (alleenstaande) ouderenkorting, de arbeidskorting en de inkomensafhankelijke combinatiekorting.

Uitgangspunten m.b.t. de inkomsten

In de begrotingen is een aantal uitgangspunten gehanteerd:

- Er is geen rekening gehouden met het eigen vermogen of eventuele inkomsten daaruit.
- Huishoudens vragen alle kortingen en landelijke toeslagen waar ze recht op hebben ook daadwerkelijk aan.

Recht op regelingen voor alleenstaande ouders

De gemeentelijke regelingen in de gemeente Roosendaal lopen tot 120% van het toepasselijk minimum. Voor alleenstaande ouders wordt de draagkrachtnorm vastgesteld op 70% van de gehuwdennorm. Deze uitkomst wordt vervolgens vermenigvuldigd met 1,2 om vast te stellen tot welk inkomen alleenstaande ouders in de gemeente Roosendaal recht hebben op de gemeentelijke regelingen.

2.3 De uitgaven

Uitgavensoorten

In alle begrotingen onderscheidt het Nibud drie soorten noodzakelijke uitgaven:

- **Vaste lasten**
Dit zijn periodiek terugkerende uitgaven, waarbij het bedrag veelal elke periode hetzelfde is. Vaak is er een contract afgesloten voor deze uitgaven.
- **Reserveringsuitgaven**
Dit zijn uitgaven die niet iedere maand terugkomen. De bedragen voor de verschillende reserveringsuitgaven zou een huishouden in principe maandelijks opzij moeten zetten om deze onregelmatige uitgaven direct te kunnen betalen.
- **Huishoudelijke uitgaven**
Dit zijn regelmatig terugkerende uitgaven, waarvan het bedrag per keer (per aankoopbeurt) verschilt.

De kaders hieronder geven weer welke uitgavenposten onder elk van de categorieën (vaste lasten, reserveringsuitgaven, huishoudelijke uitgaven) vallen.

Vaste lasten

Huur
Energie
Gas
Elektriciteit
Water
Gemeentelijke heffingen
Waterschapsheffingen
Telefoon, televisie, internet
Verzekeringen
Zorgverzekering: basis
Zorgverzekering: aanvullend
Overige verzekeringen
Onderwijs
Kinderopvang
Bankkosten
Vervoer

Reserveringsuitgaven

Kleding en schoenen
Inventaris
Onderhoud huis en tuin
Eigen risico
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen

Huishoudelijke uitgaven

Voeding
Was- en schoonmaakmiddelen
Persoonlijke verzorging
Huishoudelijke dienstverlening

Basispakket en restpakket

De uitgavenkant van de begroting vullen we in volgens de methode van het basispakket en het restpakket:

- Het **basispakket**: alle uitgaven die als noodzakelijk kunnen worden beschouwd. Deze zijn onder te verdelen in vaste lasten, reserveringsuitgaven en huishoudelijke uitgaven (zie paragraaf 2.2).
- Het **restpakket**: het bedrag dat overblijft nadat alle uitgaven uit het basispakket zijn gedaan. Dit bedrag is bestemd voor de meer vrije bestedingen. De uitgaven in het restpakket worden in twee delen gesplitst:
 - uitgaven voor sociale participatie;
 - overige uitgaven.

Het kader hieronder beschrijft welke uitgaven in het restpakket zijn opgenomen.

Uitgaven in het restpakket

Uitgaven aan sociale participatie

- Contributies en abonnementen
- Bezoek ontvangen
- Op bezoek gaan
- Vrijtijdsuitgaven (vakantie, uitgaan)
- Vervoer

Overige uitgaven restpakket

- Kosten woon-werkverkeer
- Zakgeld voor de kinderen
- Kosten huisdier

Hoewel de uitgaven aan sociale participatie in de begroting als meer 'vrije bestedingen' worden weergegeven, zijn er veel gemeenten die de mogelijkheid tot sociale participatie als noodzakelijk beschouwen. In veel gemeenten is sociale participatie dan ook op de een of andere manier onderdeel van het minimaabeleid. Door de uitgavenpost 'sociale participatie' apart in de begroting weer te geven, wordt zichtbaar of er voldoende financiële ruimte hier voor is.

In bijlage 2 staan de uitgangspunten en de samenstelling van het basis- en het restpakket beschreven. Het basispakket en het restpakket zijn op bepaalde punten verschillend voor de diverse huishoudtypen. Een alleenstaande staat immers voor andere kosten dan bijvoorbeeld een gezin met kinderen.

Uitgangspunten m.b.t. de uitgaven

In de begrotingen zijn een aantal uitgangspunten gehanteerd:

- Er wordt gerekend met **minimale bedragen** die huishoudens nodig hebben om deze uitgaven te kunnen betalen.
- Naast de noodzakelijke uitgaven van de pakketten zijn er in individuele gevallen **moeilijk of niet-vermijdbare uitgaven**. Dit zijn uitgaven die voor een bepaald persoon onontkoombaar zijn. Bijvoorbeeld wanneer iemand een speciaal dieet moet volgen. Voor dit soort uitgaven is individuele bijzondere bijstand mogelijk. Individuele bijzondere bijstand is het vangnet door dergelijke kostenposten, maar is niet in de begrotingen opgenomen, omdat dit afhankelijk is van de persoonlijke situatie.
- Er wordt van uitgegaan dat alle huishoudens in een **huurwoning** leven. De huur vormt in de meeste huishoudens de hoogste uitgave op de begroting.
- Voor de uitgaven is waar mogelijk uitgegaan van **lokale tarieven**. Voorbeelden hiervan zijn de tarieven voor de huur, de heffingen, de premie van de collectieve zorgverzekering en de kosten van de peuterspeelzaal.
- De kosten van het restpakket nemen toe, naarmate het inkomen stijgt. Dit komt door:
 - **hogere reiskosten**
Iemand met een inkomen (net) boven het sociaal minimum zal een (laagbetaalde) baan hebben en kosten voor woon-werkverkeer maken. Soms worden deze kosten door de werkgever vergoed, maar in deze rapportage wordt daar niet van uitgegaan.
 - **het wegvallen van gemeentelijke tegemoetkomingen**
De kosten voor participatie verminderen met het bedrag dat de gemeente hiervoor beschikbaar stelt. Vanaf 120% van het sociaal minimum heeft men in de gemeente Roosendaal geen recht meer op tegemoetkoming uit de participatieregeling voor schoolgaande kinderen.

2.4 Minimabeleid

In de begrotingen is rekening gehouden met diverse landelijke en gemeentelijke regelingen voor inkomensondersteuning van minima.

Zo zijn de landelijke heffingskortingen en toeslagen, de kinderbijslag en de teruggaaf specifieke zorgkosten (zie paragraaf 2.2) in de berekeningen meegenomen. Daarnaast is er in de begrotingen rekening gehouden met de volgende lokale regelingen:

- kwijtschelding van lokale lasten
- de collectieve zorgverzekering
- de Regeling Schoolfonds
- de participatieregeling voor schoolgaande kinderen
- de individuele inkomenstoelage

Niet alle huishoudtypen hebben recht op dezelfde vergoedingen vanuit het lokaal minimabeleid. In bijlage 1 staat beschreven welke aannames en uitgangspunten zijn gehanteerd in de berekeningen.

Individuele bijzondere bijstand

De gemeente Roosendaal verstrekt voor bijzondere en noodzakelijke kosten individuele bijzondere bijstand. Op 100% van de geldende bijstandsnorm is er geen sprake van draagkracht; boven 100% van de norm wordt 35% van het meerkomen als draagkracht beschouwd.

De individuele bijzondere bijstand wordt in dit onderzoek niet meegenomen omdat deze sterk afhankelijk is van de persoonlijke situatie. Een uitzondering is het huishoudtype 'alleenstaande oudere met een zorgvraag'. Bij dit huishoudtype gaan we uit van een aantal veronderstellingen (zie paragraaf 1.2). Indien voor een of meer van deze voorzieningen individuele bijzondere bijstand kan worden aangevraagd, wordt dit meegenomen in de begroting. Overige verstrekkingen vanuit de individuele bijzondere bijstand worden, net als bij de andere huishoudtypen, niet meegenomen.

3 Resultaten

Dit hoofdstuk bevat de resultaten van het onderzoek. Eerst komen de verschillen tussen de huishoudtypen in de gemeente Roosendaal aan bod. Vervolgens worden de verschillende inkomensniveaus met elkaar vergeleken.

Een en ander wordt schematisch weergegeven in tabel 1. Deze tabel geeft een overzicht van de **bestedingsruimte (saldo)** die de onderzochte huishoudtypen hebben, nadat zij de uitgaven uit het basispakket en het restpakket hebben gedaan.

Toelichting bij de tabel:

- In de laatste twee kolommen wordt het saldo weergegeven van huishoudens die in aanmerking komen voor de individuele inkomensvoet.
- Een negatief saldo op de maandbegroting is in **rood** weergegeven.
- Indien een hoger inkomen leidt tot minder bestedingsruimte (de zogenoemde armoedeval) dan is dit bij het betreffende inkomensniveau aangegeven met een rood pijltje:

Tabel 1. Overzicht saldo inkomsten min uitgaven

a. Alleenstaande		inclusief inkomensvoetstuk			
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 88	€ -33	€ 120	€ -1	
110%	€ 129	€ -57 ↓	€ 129	€ -57 ↓	
120%	€ 196	€ 10	€ 196	€ 10	

b. Alleenstaande, 2 kinderen 3 & 5 jaar		inclusief inkomensvoetstuk			
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 269	€ 76	€ 309	€ 116	
110%	€ 356	€ 97	€ 356	€ 97 ↓	
120%	€ 384	€ 125	€ 384	€ 125	

c. Alleenstaande, 2 kinderen 14 & 16 jaar		inclusief inkomensvoetstuk			
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 158	€ -84	€ 199	€ -43 ↓	
110%	€ 209	€ -98 ↓	€ 209	€ -98 ↓	
120%	€ 286	€ -21	€ 286	€ -21	

d. Paar, 2 kinderen 3 & 5 jaar		inclusief inkomensvoetstuk			
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 118	€ -132	€ 164	€ -87 ↓	
110%	€ 153	€ -163 ↓	€ 153 ↓	€ -163 ↓	
120%	€ 200	€ -116	€ 200	€ -116	

e. Paar, 2 kinderen 14 & 16 jaar		inclusief inkomensvoetstuk			
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 25	€ -273	€ 71	€ -228 ↓	
110%	€ 60	€ -304 ↓	€ 60 ↓	€ -304 ↓	
120%	€ 107	€ -257	€ 107	€ -257	

f. Ouder paar zonder kinderen		inclusief inkomensvoetstuk			
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 300	€ 122			
110%	€ 319	€ 98 ↓			
120%	€ 423	€ 202			

g. Alleenstaande oudere met zorgvraag		inclusief inkomensvoetstuk			
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 244	€ 124			
110%	€ 238 ↓	€ 74 ↓			
120%	€ 303	€ 139			

3.1 Financiële situatie per huishoudtype

3.1.1 Vóór invulling van het restpakket

Uit de tweede kolom ('saldo na basispakket') blijkt dat alle onderzochte huishoudens voldoende inkomsten hebben om de noodzakelijke uitgaven uit het basispakket te bekostigen.

3.1.2 Na invulling van het restpakket

Wanneer ook naar de bestedingen in het restpakket wordt gekeken, hebben er vier huishoudentypen op (bijna) alle drie de inkomensniveaus met **tekorten op hun maandbegroting** te maken:

- De alleenstaande
- De alleenstaande ouder met twee oudere kinderen
- Het paar met jonge kinderen
- Het paar met oudere kinderen

Hieronder worden alle huishoudens afzonderlijk toegelicht.

De alleenstaande

De alleenstaande kan op twee van de drie inkomensniveaus niet het volledige restpakket bekostigen. Op bijstandsniveau komt de alleenstaande 33 euro per maand te kort en op 110% 57 euro. Op 120% van het minimum houdt men maandelijks 10 euro over nadat alle uitgaven uit het restpakket heeft betaald.

De belangrijkste reden voor de tekorten op 100% en 110% van het minimum is dat alleenstaanden hun kosten niet kunnen delen met anderen. Zij hebben dus niet de schaalvoordelen waar (eenouder)gezinnen wel van profiteren. Nadat alle noodzakelijke uitgaven uit het basispakket zijn bekostigd, houden zij te weinig inkomen over om alle kosten uit het restpakket te kunnen bekostigen. Zij hebben dus onvoldoende om aan alle vormen van sociale participatie (zie paragraaf 2.3) deel te nemen. Daarbij is er voor volwassenen in de gemeente Roosendaal geen bijdrage in de kosten van sociale, culturele en/of sportieve participatie.

Alleenstaande ouder met jonge kinderen

Het eenoudergezin met twee jonge kinderen heeft voldoende inkomsten om naast de uitgaven uit het basispakket, alle uitgaven uit het restpakket te kunnen bekostigen.

Op bijstandsniveau houdt dit huishouden 76 euro per maand over om vrij te besteden. Op 120% houdt men 125 euro per maand over.

Alleenstaande ouder met oudere kinderen

Het eenoudergezin met twee oudere kinderen komt op bijstandsniveau 84 euro per maand te kort om alle uitgaven uit het restpakket te betalen. Dit tekort is 21 euro per maand op 120% van het toepasselijk minimum.

Dat bij eenoudergezinnen met oudere kinderen tekorten ontstaan en bij een eenoudergezin met jongere kinderen niet, heeft te maken met het feit dat de kosten voor oudere kinderen over het algemeen hoger zijn dan voor jonge kinderen. Dit geldt bijvoorbeeld voor voeding, kleding, schoolkosten en zakgeld. De hogere kinderbijslag en het hogere kindgebonden budget kunnen dit verschil niet compenseren.

Paar met jonge kinderen

Voor het paar met twee jonge kinderen is het op geen van de inkomensniveaus haalbaar om het volledige restpakket te bekostigen. Op bijstandsniveau komt men maandelijks 132 euro te kort. Op 110% 163 euro en op 120% 116 euro.

Een belangrijke oorzaak van de tekorten ligt in het feit dat een paar de kosten van twee volwassenen moet dragen, zoals de kosten van de zorgverzekering, kleding en voeding. De hogere bijstandsnorm voor een paar is veelal niet voldoende om deze extra kosten op te vangen. Daar komen de kosten voor de (jonge) kinderen nog bij. De gemeente Roosendaal verstrekt bijvoorbeeld alleen een bijdrage aan de kosten van de peuterspeelzaal als daarvoor een medische of sociale noodzaak is.

De noodzakelijke uitgaven uit het basispakket kunnen uiteindelijk nog net worden betaald. Als daar de kosten voor alle vormen van sociale participatie bijkomen, wordt het te veel en ontstaat er een tekort.

Paar met oudere kinderen

Het paar met twee oudere kinderen heeft van alle onderzochte huishoudtypen **de minste bestedingsruimte**.

Na invulling van het basispakket is er nog geen tekort zichtbaar. Dit tekort is wel duidelijk aanwezig als alle uitgaven uit het restpakket zijn bekostigd. Op bijstandsniveau ontstaat dan een tekort van 273 euro. Dit tekort loopt op 110% op naar 304 euro en op 120% is het tekort 257 euro.

Zoals eerder aangegeven, weegt de hogere bijstandsnorm voor een paar niet op tegen de extra kosten van twee volwassenen. Hier bovenop komen de kosten voor twee oudere kinderen. Die liggen hoger dan de uitgaven voor jonge kinderen. Deze combinatie maakt dit huishoudtype financieel zeer kwetsbaar.

De gemeentelijke inkomensondersteuning in Roosendaal werkt zeker in het voordeel van huishoudens met (oudere) kinderen. Zo richt de Regeling Schoolfonds zich specifiek op kinderen van 12 tot en met 17 jaar in het voortgezet onderwijs. Zo wordt er rekening mee gehouden dat deze kinderen duurder zijn dan kinderen op de basisschool. Daarnaast levert de gemeente Roosendaal een ruimhartige bijdrage aan de sociale participatie van kinderen via de Participatieregeling Schoolgaande kinderen. Deze regelingen zijn echter niet voldoende om de ongunstige uitgangssituatie van dit gezin te compenseren.

Een ouder paar (AOW-gerechtigd)

Het AOW-gerechtigde paar kan alle uitgaven uit het restpakket bekostigen. Dit geldt voor alle onderzochte inkomensniveaus. Paren met alleen een AOW-uitkering houden maandelijks 122 euro vrij te besteden over.

Het maandelijkse AOW-bedrag is hoger dan de bijstand waardoor deze huishoudens meer ruimte om te besteden hebben.

Een alleenstaande AOW-gerechtigde oudere met zorgvraag

De begroting van de alleenstaande AOW-gerechtigde oudere met een zorgvraag wijkt op diverse punten af van de standaardbegrotingen. Zo heeft deze persoon te maken met huishoudelijke en persoonlijke verzorging, persoonlijke alarmering, medicijngebruik, een natriumbepert dieet, een maaltijdservice, extra waskosten en collectief vraagafhankelijk vervoer.

Ondanks dat heeft dit huishoudtype niet met tekorten op de begroting te maken. Op het 100% van het minimum houdt de alleenstaande oudere nog 124 euro, op 110% 74 euro en op 120% van het minimum 139 euro.

Vanuit de collectieve zorgverzekering die de gemeente Roosendaal aanbiedt wordt de eigen bijdrage Wmo vergoed. Tot een inkomen van 120% van het toepasselijk minimum kan men van deze collectieve zorgverzekering gebruik maken. Daarnaast verstrekt de gemeente individuele bijzondere bijstand voor de maaltijdvoorziening, de personenalarmering en de waskosten. Vanwege de draagkrachtregeling die de gemeente Roosendaal hanteert hoeft de AOW-gerechtigde alleenstaande niet al deze kosten zelf te betalen³. Hierdoor blijven de meerkosten a.g.v. de zorgvraag voor dit huishouden beperkt.

³ De AOW-gerechtigde met alleen AOW hoeft 18 euro per maand te betalen; op 110% 38 euro per maand en op 120% 76 euro per maand.

3.2 Armoedeval

Voor elk huishoudtype zijn verschillende inkomensniveaus doorgerekend. Naast het sociaal minimum (bijstands- of AOW-niveau) zijn inkomens op 110% en 120% van het bijstandsniveau gespecificeerd.

Soms leidt een hoger inkomen tot een beperktere bestedingsmogelijkheid. In dat geval is sprake van een armoedeval.

Een armoedeval kan ontstaan doordat landelijke en gemeentelijke inkomensondersteunende maatregelen, zoals huurtoeslag en kwijtschelding van gemeentelijke heffingen, worden afgebouwd. Het kan ook ontstaan doordat bepaalde uitgaven toenemen bij een hoger inkomen. In beide gevallen leidt een hoger netto inkomen er dan niet op voorhand toe dat een huishouden meer te besteden heeft bij het hogere inkomen.

3.2.1 Vóór invulling van het restpakket

Vóór invulling van het restpakket hebben bijna alle onderzochte huishoudens meer bestedingsruimte naarmate hun inkomen toeneemt.

Alleen een oudere met zorgvraag houdt op 110% van het minimum 6 euro per maand minder over dan hetzelfde huishouden met alleen een AOW-uitkering.

Het ontstaan van deze armoedeval komt met name doordat:

- men niet langer volledig recht heeft op kwijtschelding van de lokale lasten (gemeentelijke heffingen en waterschapsbelastingen).
- er bij de individuele bijzondere bijstand draagkracht wordt verondersteld bij een inkomen boven 100% van de geldende bijstandsnorm. Dit geldt voor de maaltijdvoorziening, de personenalarmering en de extra waskosten. De alleenstaande oudere met zorgvraag heeft daardoor met extra zorgkosten te maken op 110% van het minimum.

3.2.2 Na invulling van het restpakket

Armoedeval op 110% van de norm

Na invulling van het restpakket krijgen **zes van de zeven onderzochte huishoudtypen** met een armoedeval te maken op 110% van de norm. Alleen een alleenstaande ouder met jonge kinderen krijgt niet te maken met een armoedeval.

Het ontstaan van de armoedevallen bij dit inkomen heeft verschillende oorzaken. Gezamenlijk resulteert dit in het feit dat men een beperktere bestedingsruimte heeft, ondanks een stijging van het netto inkomen:

- Men heeft niet langer volledig recht op kwijtschelding van de lokale lasten (gemeentelijke heffingen en waterschapsbelastingen).
- De paren (onder en boven de AOW-gerechtigde leeftijd) hebben te maken met een afbouw van de zorgtoeslag, en de paren met kinderen onder de AOW-gerechtigde leeftijd ook met afbouw van huurtoeslag en kindgebonden budget.
- Bij de twee huishoudtypen boven de AOW-gerechtigde gaan we op 100% uit van een volledige AOW-uitkering, omdat voor de meeste AOW-gerechtigden dit het minimale inkomen is. Vervolgens wordt op 110% gerekend met de bijstandsnorm voor AOW-gerechtigden in plaats van met de -hogere- AOW-uitkering. De bijstandsnorm bepaalt namelijk of er recht is op gemeentelijke vergoedingen.
De toename van het netto inkomen tussen deze twee inkomensniveaus is daardoor kleiner dan 10%. De uitgaven stijgen sterker dan de netto inkomsten.
- Voor alle huishoudens onder de AOW-gerechtigde leeftijd, met een inkomen hoger dan bijstand, gaan we ervan uit dat er sprake is van een (laagbetaalde) baan. Hierdoor zullen er ook werkgerelateerde kosten zijn, zoals de kosten van woon-werkverkeer (in de begrotingen opgenomen onder de post 'overig restpakket').

Deze reden is niet van toepassing op AOW-gerechtigden, omdat zij niet meer werken. Echter, wanneer huishoudens meer bestedingsruimte hebben, gaan ze vaak ook meer uitgeven. Voor ouderen is vervoer een belangrijke post waaraan vaak meer uitgegeven wordt dan minimaal noodzakelijk. Vanwege de vergelijkbaarheid met huishoudens jonger dan de AOW-leeftijd, rekenen we daarom ook voor ouderen met extra uitgaven aan vervoer bij een inkomen boven het minimum. Deze extra reiskosten liggen wel lager dan bij huishoudens jonger dan de AOW-leeftijd.

Dat de alleenstaande ouder met jonge kinderen niet te maken krijgen met een armoedeval op 110%, heeft te maken met het feit dat dit huishouden op 110% nog recht heeft op kwijtschelding van de lokale lasten. Dit komt doordat de gemeente Roosendaal

bij de kwijtschelding ook rekening houdt met de kosten van kinderopvang, waar deze ouder op 110% mee te maken heeft.

Armoedeval op 120% van de norm

Op 120% van de norm heeft **geen van de huishoudens** te maken met een armoedeval. Dit komt doordat de gemeente Roosendaal een ruimhartig armoedebeleid kent. De collectieve zorgverzekering, de participatieregeling voor schoolgaande kinderen en de schoolkostenregeling voor middelbare scholieren lopen tot 120% van het toepasselijk minimum. Op 120% hebben huishoudens dus niet te maken met tegemoetkomingen die wegvallen.

3.2.3 Individuele inkomenstoelage

In de twee kolommen rechts in tabel 1 is het saldo opgenomen inclusief de individuele inkomenstoelage (IIT).

Minder tekort op bijstandsniveau

Bij toekenning hebben dezelfde vier huishoudens (alleenstaande, alleenstaande ouder met oudere kinderen, paren met jonge en oude kinderen) nog steeds een tekort op bijstandsniveau na invulling van het restpakket. Dit tekort is echter wel kleiner geworden.

Een alleenstaande komt nog maar 1 euro te kort om het volledige restpakket te kunnen bekostigen. Dit tekort is zonder IIT 33 euro per maand. Voor het paar met jonge en oudere kinderen is het tekort na invulling van het restpakket met de IIT 46 euro lager dan zonder IIT.

Alle huishoudens hebben op 110% te maken met een armoedeval

Alle huishoudens hebben met de IIT na invulling van het basis- en restpakket te maken met een armoedeval op 110% van het toepasselijk minimum, ook de alleenstaande ouder met jonge kinderen.

Deze armoedevallen worden voor de alleenstaande, de alleenstaande met oudere kinderen en de paren met (jonge en oudere) kinderen groter:

- Zonder IIT had de alleenstaande op 110% 24 euro per maand meer tekort dan op 100%. Met de IIT is het tekort op 110% 56 euro groter.
- Het paar met oudere kinderen heeft zonder IIT op 110% een tekort dat 31 euro groter is op 100% van de bijstandsnorm. Met IIT is dat verschil 76 euro.

Voor paren met (jonge of oudere) kinderen is er inclusief IIT ook sprake van een armoedeval na invulling van alleen het basispakket. Deze paren houden op 110% 11 euro minder over voor de uitgaven in het restpakket dan op 100%. Deze armoedeval is nog niet aanwezig in de situatie zonder IIT.

Nu moet het concept 'armoedeval' niet te zwart-wit worden opgevat. De armoedeval op 110% wordt weliswaar groter als men de IIT ontvangt, maar wellicht is het belangrijker dat het huishouden met een bijstandsuitkering plus IIT minder tekort komt dan het huishouden dat geen IIT ontvangt.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Algemene aanbevelingen

De pakketten waarop de basisbedragen zijn gebaseerd zijn sober maar voldoende. De inhoud en de prijzen worden jaarlijks zorgvuldig aangepast door het Nibud⁴ en zijn ook gevalideerd door panels van consumenten⁵. Dit wil echter niet zeggen dat ieder huishouden hieraan voldoende heeft of dat ieder huishouden rond kan komen. Uit Nibud-onderzoek (2015)⁶ blijkt dat van alle Nederlandse huishoudens 17% (zeer) moeilijk kan rondkomen. Van de huishoudens met een laag inkomen komt een groter deel moeilijk rond. Zo blijkt dat onder de huishoudens met een netto huishoudinkomen van maximaal 1.250 euro per maand 42% (zeer) moeilijk rondkomt. Van alle huishoudens tot een inkomen van 1.750 euro komt 35% (zeer) moeilijk rond.

Organiseer budgetcursussen/cursussen voor aanleren van financiële vaardigheden

Om rond te kunnen komen van een minimum inkomen is een goed financieel beheer van het huishouden noodzakelijk. Men reserveert om zo nodig grote uitgaven te kunnen doen voor de vervanging van inventaris. We gaan ervan uit dat het huishouden niet leent, zodat er niet nog extra kosten van rente en aflossing bijkomen. Veel huishoudens die van een minimum inkomen moeten rondkomen, voeren een goed financieel beheer, maar een deel ook niet. Voor deze huishoudens is het aan te bevelen cursussen of begeleiding te organiseren. Het Nibud, en ook andere (lokale) organisaties, hebben hiervoor een uitgebreid aanbod.

Niet-gebruik tegengaan

In de berekeningen is ervan uitgegaan dat alle aanspraken op landelijke en lokale regelingen zijn aangevraagd. Dat is echter niet voor ieder huishouden een vanzelfsprekendheid⁷. De gemeente kan het gebruik van lokale regelingen stimuleren door hieraan **publiciteit te geven en de toegang tot deze regelingen te vereenvoudigen**.

⁴ Zie Nibud Budgethandboek en Prijzengids, jaarlijkse uitgaven.

⁵ Hoff, S. et. al. (2009). *Genoeg om van te leven, Focusgroepen in discussie over de minimale kosten van levensonderhoud*. Den Haag: SCP/Nibud. Te downloaden op de websites van het Nibud of SCP.

⁶ Schors, A. van der, Werf, M.M.B. van der, & Schonewille, G. (2015). *Geldzaken in de praktijk 2015*. Utrecht: Nibud.

⁷ Zie bijvoorbeeld Tempelman, C., Houkes, A. Prins, J. (2011). *Niet-gebruik inkomensondersteunende maatregelen*, Amsterdam: SEO. Te downloaden op www.overheid.nl.

Om het niet-gebruik te verminderen, kunnen de gemeenten Roosendaal, Moerdijk, Etten-Leur en Drimmelen ook het **sociale wijkteam inzetten**. Op dit moment werkt circa 85% van de gemeenten met één of meer sociale wijkteams als toegang tot zorg en ondersteuning. De wijkteams bestaan uit professionals met een verschillende achtergrond en expertise.

In hun gesprekken met inwoners blijken wijkteams veel te maken te hebben met financiële problemen van burgers.

Om de kwaliteit van de hulpverlening te waarborgen tijdens keukentafelgesprekken, is het wenselijk dat de professionals binnen het sociale wijkteam op de hoogte zijn van alle inkomensondersteunende maatregelen die de gemeente Roosendaal te bieden heeft. Daarbij is het belangrijk dat de sociale wijkteams huishoudens bekend maken met de regelingen en ook aangeven hoe huishoudens regelingen kunnen aanvragen. Daarnaast kan het sociale wijkteam ook een signalerende functie hebben met betrekking tot de schuldsituatie van een huishouden. Hoe eerder financiële problemen kunnen worden aangepakt, hoe beter. Wij gaan er in dit onderzoek niet van uit dat huishoudens schulden hebben (die afgelost moeten worden). In die praktijk kunnen die echter wel aanwezig zijn.

4.2 Aanbevelingen voor de gemeente Roosendaal

De diverse vormen van inkomensondersteuning in de gemeente Roosendaal hebben een positief effect op de bestedingsruimte van de inwoners.

Positieve aspecten

- De betalingscapaciteit voor de kwijtschelding van gemeentelijke heffingen en waterschapslasten wordt gezamenlijk berekend. Hierdoor hoeven sommige huishoudens minder lokale lasten te betalen dan wanneer de betalingscapaciteit apart wordt berekend.
- De gemeente Roosendaal houdt bij de kwijtschelding ook rekening met de kosten van kinderopvang. Dit heeft een positief effect op de begroting van de alleenstaande ouder met jonge kinderen. Dit huishouden betaalt op 110% van de norm minder lokale lasten dan wanneer geen rekening wordt gehouden met de kinderopvangkosten.
- De gemeente Roosendaal hanteert een ruime inkomensgrens. Tot een inkomen van 120% van het toepasselijk minimum kan men gebruik maken van de

collectieve zorgverzekering, de participatieregeling voor schoolgaande kinderen, de schoolkostenregeling voor middelbare scholieren.

- De gemeente heeft voor kinderen op de middelbare school een schoolkostenregeling, de Regeling Schoolfonds.
Uit de begrotingen is duidelijk gebleken dat gezinnen met oudere kinderen meer tekort komen dan gezinnen met jongere kinderen. Oudere kinderen (op de middelbare school) zijn gemiddeld duurder dan jongere kinderen (op de basisschool).
Bij de participatieregeling schoolgaande kinderen wordt geen onderscheid gemaakt tussen jonge en oudere kinderen in de hoogte van het bedrag. Bij de Regeling Schoolfonds is dit wel het geval. Kinderen op de basisschool komen hier namelijk niet voor in aanmerking. Hiermee wordt er rekening gehouden met het feit dat er een verschil zit tussen de kosten van kinderen op de basisschool en middelbare school.
- Personen met een zorgvraag kunnen in de gemeente Roosendaal voor een noodzakelijke maaltijdvoorziening, persoonsalarmering en extra waskosten a.g.v. een ziekte individuele bijzondere bijstand aanvragen.
- De huishoudelijke hulp in de gemeente Roosendaal is een maatwerkvoorziening. Daarvoor moet men de eigen bijdrage Wmo betalen, die vergoed wordt door een extra module binnen de collectieve zorgverzekering. Hierdoor zijn de kosten voor huishoudelijke hulp laag (2,05 euro per maand).

Het Nibud adviseert om bovenstaande regelingen en mogelijkheden op dezelfde manier voort te zetten.

Aandachtspunten

Vergoeding voor de peuterspeelzaal

Er is geen algemene vergoeding voor de kosten van de peuterspeelzaal; alleen als er sprake is van een sociale of medische indicatie kan men aanspraak maken op bijzondere bijstand hiervoor. In de begrotingen van een paar met jonge kinderen zijn we ervan uitgegaan dat daar geen sprake van is. Dat kost een huishouden 42,84 euro per maand voor een 3-jarige. Inclusief de peuterspeelzaalkosten is er op bijstandsniveau een tekort van 132 euro per maand. Dergelijke tekorten kunnen er toe leiden dat ouders ervan afzien om hun kind naar een peuterspeelzaal te brengen. Het Nibud raadt de gemeente Roosendaal dan ook aan om te kijken naar de mogelijkheden om een

algemene peuterspeelzaal vergoeding te verstrekken voor minima. Eind april 2016 heeft minister Asscher geld ter beschikking gesteld aan de gemeenten om ervoor te zorgen dat alle kinderen gebruik kunnen gaan maken van peuteropvang.

Extra aandacht voor paren en gezinnen met oudere kinderen

De paren met kinderen en de eenoudergezinnen met oudere kinderen hebben op alle onderzochte inkomensniveaus te maken met tekorten als zij naast het basispakket ook het restpakket willen bekostigen.

Dit fenomeen ziet het Nibud ook bij andere gemeenten. De belangrijkste oorzaak hiervan is:

- Paren moeten de kosten voor twee volwassenen dragen. Ter vergelijking, een eenoudergezin ontvangt 70% van de norm voor een paar plus de alleenstaande ouderkop⁸ vanuit het kindgebonden budget, wat samen ongeveer neerkomt op 90% van de norm. De extra inkomsten voor paren (van ongeveer 10%) ten opzichte van het eenoudergezin wegen vaak niet op tegen de kosten voor een extra volwassene aan bijvoorbeeld voeding, kleding en de zorgverzekering.
- De kosten van oudere kinderen zijn, wat betreft voeding, kleding en verzorging, vergelijkbaar met die van een volwassene. Zij drukken sterk op de begroting. Deze kosten worden niet volledig gecompenseerd door (leeftijdsafhankelijke) kindgebonden toeslagen.

Bovengenoemde factoren vinden hun oorsprong in het Rijksbeleid. Voor landelijke regelingen is het aan het Rijk om al dan niet aanpassingen en/of aanvullende maatregelen te nemen. Gemeenten kunnen via accenten in het eigen beleid trachten de gevolgen hiervan deels te repareren. De gemeente Roosendaal heeft hierin al een aantal passende beleidskeuzes gemaakt, bijvoorbeeld door het aanbieden van een uitgebreide collectieve aanvullende zorgverzekering en het toekennen van een tegemoetkoming via de Regeling Schoolfonds.

Het Nibud adviseert het bestaan van **inkomensondersteunende regelingen actief naar buiten te brengen**. Ook verstrekkingen vanuit de individuele bijzondere bijstand (niet in dit onderzoek meegenomen) kunnen dergelijke gezinnen helpen om hun tekorten te beperken. In dit laatste geval kunnen alleen noodzakelijke bijzondere kosten vergoed worden, maar het is zeker de moeite waard om dit extra onder de aandacht te brengen.

⁸ De alleenstaande ouderkop is een onderdeel van het kindgebonden budget. Het maximale bedrag aan kindgebonden budget wordt voor alleenstaande ouders verhoogd met een bepaald bedrag. Dit extra bedrag (in 2016 maximaal € 3.066) wordt de alleenstaande ouderkop genoemd.

Daarnaast raadt het Nibud aan om te inventariseren of het mogelijk is om **binnen de individuele inkomenstoelag rekening** te houden met **het verschil in kosten tussen paren met jonge en oudere kinderen**. Gezinnen met oudere kinderen zouden een hoger bedrag toegekend kunnen krijgen. Op dit moment is het bedrag voor paren al hoger dan dat van eenoudergezinnen.

Tot slot adviseert het Nibud de gemeente de mogelijkheid te onderzoeken om ook een tegemoetkoming voor sportieve en/of sociaal-culturele activiteiten aan volwassenen te verstrekken. Met name paren, die met een bijstandsnorm de kosten van twee volwassenen moeten dragen, zullen veel baat hebben bij een bijdrage voor elke volwassene binnen het huishouden.

Kwetsbare financiële situatie van alleenstaanden met een laag inkomen

Alleenstaanden onder de AOW-gerechtigde leeftijd hebben op de laagste inkomensniveaus (100% en 110% van het minimum) met een tekort te maken als zij naast het basispakket ook het restpakket willen bekostigen. Het tekort doet zich voor na invulling van het basispakket. Het zijn dus de kosten aan sociale participatie die het tekort veroorzaken. Zoals in de vorige paragraaf al benoemd, zou de gemeente Rosendaal kunnen overwegen om ook aan volwassenen een tegemoetkoming te verstrekken in de kosten van sportieve en/of sociaal-culturele activiteiten. Hoewel er dan nog steeds een tekort op de begroting blijft bestaan voor de alleenstaande, vergroot dit wel de kans dat een alleenstaande kan blijven participeren in de samenleving.

5 Vergelijking tussen resultaten in 2012 en 2016

In tabel 2 zijn de resultaten van 2016 vergeleken met de situatie in 2012, toen de gemeente Roosendaal een vergelijkbaar onderzoek heeft laten uitvoeren door het Nibud. Twee huishoudtypen zijn toen niet meegenomen; het paar met oudere kinderen en de alleenstaande oudere met zorgvraag.

We vergelijken het saldo inclusief de individuele inkomenstoeslag.

5.1 Verschillen in de financiële situatie

Het effect van de koopkrachttoename die het Nibud per januari 2016⁹ zag, is bij een deel van de huishoudens in de gemeente Roosendaal terug te zien. Andere huishoudtypen zijn bij bepaalde inkomensniveaus juist financieel slechter af dan in 2012. Hieronder staan de verschillen voor de huishoudtypen die zowel in de rapportage in 2012 als die in 2016 voorkomen.

Alleenstaande

De financiële situatie van een alleenstaande is nagenoeg gelijk aan de situatie in 2012. In 2016 is het tekort op bijstandsniveau 4 euro kleiner en op 120% 9 euro kleiner. Op 110% komt men in 2016 juist 6 euro meer tekort dan in 2012.

De langdurigheidstoeslag in 2012 was voor alleenstaanden onder de AOW-gerechtigde leeftijd 22 euro per jaar lager dan de huidige individuele inkomenstoeslag. Hier profiteert de alleenstaande op bijstandsniveau van.

In tegenstelling tot 2016, kwam de alleenstaande in 2012 op 110% van het minimum nog in aanmerking voor gedeeltelijke kwijtschelding van de lokale lasten. Nu betaalt men op 110% hetzelfde bedrag aan lokale lasten als op 120% van het toepasselijk minimum.

Alleenstaande ouder met jonge kinderen

Dit huishoudtype houdt in 2016 op bijstandsniveau meer over dan in 2012. Op 110% en 120% van het minimum houdt men juist minder over. Dit heeft te maken met het feit dat het besteedbaar inkomen op 110% van het minimum is gedaald en de kosten zijn gestegen ten opzichte van 2012.

⁹ <http://www.nibud.nl/beroepsmatig/2016-gunstig-jaar-voor-portemonnee/>

Alleenstaande ouder met oudere kinderen

Eenoudergezinnen met oudere kinderen houden op alle inkomensniveaus in 2016 meer over dan in 2012. Daar dragen de lokale regelingen op een positieve manier aan bij. Zo kent de gemeente Roosendaal nu de Regeling Schoolfonds als tegemoetkoming in de schoolkosten voor middelbare scholieren. Daarnaast is de bijdrage in de participatieregeling voor schoolgaande kinderen tussen 2012 en 2016 verhoogd van 100 euro naar 225 euro per jaar.

Paar met jonge kinderen

Het paar met jonge kinderen komt in 2016 minder tekort dan in 2012 bij een inkomen op 100% en 110% van het toepasselijk minimum. Op 120% van het minimum komt men juist 8 euro meer te kort nadat alle uitgaven uit het basis- en restpakket zijn betaald. Hier zijn meerdere regelingen van invloed. De aanpassingen in de participatieregeling voor schoolgaande kinderen heeft een positieve uitwerking op de financiële situatie van dit huishoudtype. Niet alleen is het jaarlijkse bedrag verhoogd, ook komt dit huishouden nu ook voor de regeling in aanmerking op 110% en 120% van het minimum. Tegelijkertijd worden de landelijke regelingen, namelijk het kindgebonden budget en de zorgtoeslag, nu sneller afgebouwd dan in 2012. Dit huishouden komt op 120% voor beide regelingen nog wel in aanmerking, maar het verschil in de hoogte van de tegemoetkomingen tussen 110% en 120% is in 2016 groter dan in 2012.

Ouder paar (AOW-gerechtigd)

Een paar boven de AOW-gerechtigde leeftijd houden op alle inkomensniveaus in 2016 minder over dan in 2012. Zij hebben te maken met het feit dat de categoriale bijzondere bijstandsregeling voor ouderen is afgeschaft. Dit was 200 euro voor alleenstaanden en 325 euro voor paren.

5.2 Verschillen in de armoedevallen

In 2016 is bij alle huishoudtypen een armoedeval zichtbaar op 110% van de toepasselijke bijstandsnorm, na invulling van het basis- en restpakket, als ook rekening wordt gehouden met de IIT.

In 2012 hadden minder huishoudens met een armoedeval te maken; alleen de alleenstaande en het paar met jonge kinderen hadden toen op 110% van het minimum met een armoedeval te maken na invulling van het basis- en restpakket.

De armoedevallen op 110% van het minimum (in 2016) zijn bij de huishoudens onder de AOW-gerechtigde leeftijd niet zichtbaar in de situatie zonder individuele

inkomenstoeslag (zie paragraaf 3.2.2). Deze armoedevallen ontstaan als de huishoudens in aanmerking komen voor de individuele inkomenstoeslag. Hier heeft men alleen recht op heeft bij een inkomen op bijstandsniveau; op 110% komt men er niet meer voor in aanmerking. In 2012 zorgde de langdurigheidstoeslag -een vergelijkbare regeling als de individuele inkomenstoeslag- niet voor nieuwe armoedevallen. De langdurigheidstoeslag in 2012 was voor alle huishoudens onder de AOW-gerechtigde leeftijd circa 25 euro lager dan de huidige individuele inkomenstoeslag.

Tabel 2. Overzicht saldo inkomsten min uitgaven (incl. individuele inkomenstoeslag) in 2012 en 2016

a. Alleenstaande		2012		2016	
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 108	€ -5	€ 120	€ -1	
110%	€ 128	€ -51	€ 129	€ -57	↓
120%	€ 178	€ -1	€ 196	€ 10	

b. Alleenstaande, 2 kinderen 3 & 5 jaar		2012		2016	
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 275	€ 71	€ 309	€ 116	
110%	€ 471	€ 192	€ 356	€ 97	↓
120%	€ 507	€ 228	€ 384	€ 125	

c. Alleenstaande, 2 kinderen 14&16 jr		2012		2016	
	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	
100%	€ 148	€ -106	€ 199	€ -43	
110%	€ 237	€ -100	€ 209	€ -98	↓
120%	€ 304	€ -33	€ 286	€ -21	

		2012		2016	
		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	145	€ -113	€ 164	€ -87
110%	€	161	€ -171 ↓	€ 153 ↓	€ -163 ↓
120%	€	224	€ -108	€ 200	€ -116

		2012		2016	
		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%				€ 71	€ -228
110%				€ 60 ↓	€ -304 ↓
120%				€ 107	€ -257

		2012		2016	
		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	318	€ 152	€ 300	€ 122
110%	€	396	€ 187	€ 319	€ 98 ↓
120%	€	478	€ 269	€ 423	€ 202

		2012		2016	
		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket	saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%				€ 244	€ 124
110%				€ 238 ↓	€ 74 ↓
120%				€ 303	€ 139

Bijlage 1: Uitgangspunten bij berekeningen

lokaal minimabeleid

De gemeente Roosendaal kent verschillende regelingen voor minima in de gemeente. Hieronder staat beschreven of en hoe de regelingen in de berekeningen en begrotingen zijn meegenomen.

Kwijtschelding lokale lasten

In de gemeente Roosendaal is volledige kwijtschelding mogelijk voor de afvalstoffenheffing, rioolheffing, waterzuiveringsheffing en ingezetenenheffing. Voor de afvalstoffenheffing kent de gemeente Roosendaal een vastrecht van 217 euro per jaar. Daar bovenop komt een bedrag van 2,70 per lediging bij een kleine container en 4,70 euro per lediging voor een grote container. We gaan uit van 14 ledigingen per jaar, waarbij een eenpersoonshuishouden een kleine container heeft en een meerpersoonshuishouden een grote container. Voor de hondenbelasting is geen kwijtschelding mogelijk.

De collectieve zorgverzekering

De gemeente Roosendaal biedt twee verschillende aanvullende zorgverzekeringen aan: Extra en Extra Uitgebreid.

We gaan in de begrotingen ervan uit dat alle huishoudens de aanvullende verzekering Extra gebruiken, omdat deze voldoende dekking biedt. De extra vergoedingen in het pakket 'aanvullende verzekering Extra Uitgebreid' zijn voor de alleenstaande oudere met zorgvraag niet van meerwaarde. De extra vergoedingen zitten met name op het gebied van orthodontie en alternatieve geneeswijzen. Die zijn voor de alleenstaande oudere met deze specifieke beperkingen minder relevant.

Wel veronderstellen we dat de alleenstaande oudere met zorgvraag gebruik maakt van de module 'eigen bijdrage thuiszorg' van 2,05 euro per maand. Deze module vergoedt de eigen bijdrage in de thuiszorg tot 375 euro per jaar. We nemen dan geen kosten op voor de eigen bijdrage in de thuiszorg, omdat die wordt vergoed door deze extra module.

De individuele bijzondere bijstand

De gemeente Roosendaal verstrekt voor bijzondere en noodzakelijke kosten individuele bijzondere bijstand. Om in aanmerking te komen voor bijzondere bijstand wordt een draagkrachtberekening gehanteerd. Van het inkomen boven de toepasselijke bijstandsnorm wordt 35% als draagkracht beschouwd.

De individuele bijzondere bijstand wordt in dit onderzoek alleen meegenomen bij het huishouden met een zorgvraag. Bij de overige huishoudtypen wordt de bijzondere bijstand niet meegenomen omdat deze sterk afhankelijk is van de persoonlijke situatie.

Regeling Schoolfonds

De Regeling Schoolfonds is een vergoeding in de schoolkosten voor kinderen in de leeftijd van 12 tot en met 18 jaar in het voortgezet onderwijs. De vergoeding is per kind 150 euro per jaar.

Bij de twee huishoudens met oudere kinderen is deze vergoeding in de begroting verrekend met het bedrag bij de uitgavenpost “onderwijs”.

Participatieregeling schoolgaande kinderen

De gemeente Roosendaal kent een regeling ter bevordering van maatschappelijke participatie van schoolgaande kinderen in de leeftijd van 4 tot en met 17 jaar. De hoogte van de bijdrage is 225 euro per kind per jaar. De inkomensgrens om voor de bijdrage in aanmerking te komen is 120% van de bijstandsnorm.

De vergoeding vanuit de Participatieregeling schoolgaande kinderen is in de begrotingen verrekend in de post “sociale participatie”. De gezinnen met jonge kinderen (3 en 5 jaar) hebben alleen voor het 5-jarige kind recht op de tegemoetkoming. Voor de gezinnen met twee oudere kinderen is tweemaal het bedrag meegenomen.

Peuterspeelzaal en kinderopvang

In de gemeente Roosendaal kost de peuterspeelzaal 42,84 euro per maand per dagdeel. Bijzondere bijstand voor de meerkosten peuterspeelzaal is alleen mogelijk als daarvoor een medische of sociale noodzaak aanwezig is. Voor de berekeningen gaan we ervan uit dat hier geen sprake van is.

Alleenstaande ouders en paren zonder werk (met een bijstandsuitkering) of paren waarvan een van beide partners werkt (met een inkomen van 110 en 120% van de norm), zullen gebruik maken van de peuterspeelzaal. Zij zullen dus zelf de kosten voor de peuterspeelzaal betalen. In de begrotingen zijn de kosten hiervan opgenomen onder de post “kinderopvang”.

Bij een inkomen boven bijstandsniveau gaan we ervan uit dat de alleenstaande ouder enkele dagen per week werkt en gebruik maakt van de kinderopvang. Bij 110% van het minimum inkomen wordt gerekend met 20 uur kinderopvang per week, bij een inkomen op 120% wordt uitgegaan van 30 uur kinderopvang. De eigen bijdrage in de kosten van de kinderopvang worden in de gemeente Roosendaal niet vergoed uit de bijzondere bijstand.

De kosten voor kinderopvang zijn in de begrotingen opgenomen onder de post “kinderopvang”. De kinderopvangtoeslag is in de begroting opgenomen bij de inkomsten.

Voorzieningen voor de alleenstaande AOW-gerechtigde oudere met een zorgvraag

De begroting van de alleenstaande oudere met een zorgvraag wijkt op diverse punten af van de standaardbegrotingen:

- De **huishoudelijke verzorging** is in de gemeente Roosendaal een maatwerkvoorziening. Voor de maatwerkvoorziening geldt een inkomensafhankelijke eigen bijdrage via het CAK.
De eigen bijdrage is afhankelijk van het bijdrageplichtige inkomen, leeftijd en huwelijks staat. De minimale eigen bijdrage bedraagt 19,40 euro per vier weken (21 euro per maand). Voor alleenstaande AOW-gerechtigden ligt het drempelinkomen op 16.887 euro per jaar. Bij een inkomen hierboven wordt de eigen bijdrage verhoogd met 15% van het inkomen boven het bijdrage-plichtige inkomen.
Binnen de collectieve zorgverzekering met de module eigen bijdrage thuiszorg wordt de eigen bijdrage Wmo voor de huishoudelijke hulp tot 100% vergoed. Dit betekent dat voor de huishoudens met een zorgvraag, die in aanmerking komen voor de collectieve zorgverzekering, er geen kosten zijn voor de huishoudelijke verzorging tot een inkomen van 120%. In de begroting worden dus geen kosten gerekend voor de huishoudelijke verzorging.
- Ook de **persoonlijke verzorging** is een maatwerkvoorziening vanuit de Wmo, waarvan de eigen bijdrage wordt vergoed via de collectieve zorgverzekering. Ook hier worden dus geen extra kosten opgenomen in de begroting.
- De **verpleging** valt in het basispakket van de zorgverzekering. Hiervoor komen er dus geen extra kosten bij.
- De **maaltijdvoorziening** zorgt voor meerkosten ten opzichte van de situatie waarin de warme maaltijd zelf wordt bereid. De gemeente verstrekt bijzondere bijstand voor deze meerkosten.
De gemiddelde kosten van een maaltijd bedragen 6 euro in de gemeente Roosendaal. Hier worden de kosten voor een zelf bereide maaltijd weer vanaf gehaald, waarmee de meerkosten uitkomen op gemiddeld vier euro. Voor vijf maaltijden per week komt dit neer op 86,67 euro per maand. Tot 100% van de toepasselijke bijstandsnorm worden deze meerkosten volledig vergoed uit de bijzondere bijstand. Daarboven wordt 35% draagkracht verondersteld. Heeft de alleenstaande een AOW-uitkering, dan zal hij in totaal 18 euro per maand zelf moeten betalen. Op 110% 38 euro per maand en op 120% van het minimum 76

euro per maand. Deze kosten zijn in de begrotingen van de alleenstaande oudere met zorgvraag opgenomen onder de post “voeding”.

- De eigen bijdrage voor de **personalarmering** wordt door de gemeente Roosendaal tot 100% van de toepasselijke bijstandsnorm vergoed vanuit de individuele bijzondere bijstand. Voor huishoudens met een inkomen boven 100% van de geldende bijstandsnorm, wordt draagkracht berekend. De draagkracht wordt echter al gebruikt voor de bekostiging van de maaltijdvoorziening. Daarom worden in de begroting de kosten voor de personalarmering (17 euro per maand) niet opgenomen in de begroting.
- Voor de extra **waskosten** in verband met incontinentie gaan we uit van twee keer per week extra wassen, wat neerkomt op 8,25 euro per maand (kosten voor elektriciteit, water, waspoeder en afschrijving/onderhoud). Deze kosten kunnen worden bekostigd vanuit de individuele bijzondere bijstand (zie hierboven). Omdat de draagkracht al is ingezet voor de maaltijdvoorziening, zijn er geen extra kosten voor bewassing opgenomen.
- Het huishouden met een zorgvraag maakt gebruik van **aanvullend vervoer**. Wmo-pashouders betalen voor het gebruik van vraagafhankelijk vervoer een gereduceerd tarief:
 - Voor bestemmingen tot 25 km geldt een opstaptarief van 0,89 euro en voor iedere kilometer 0,145 euro.
 - Voor bestemmingen van meer dan 25 km geldt een opstaptarief van 0,89 euro en voor iedere kilometer 1,25 euro.

In deze rapportage wordt gerekend met 1 rit per week van 5 kilometer enkele reis en één rit per week van 10 kilometer enkele reis. De maandelijkse vervoerskosten komen daarmee uit op 34 euro per maand. Verder gaan we ervan uit dat er geen gebruik wordt gemaakt van de fiets; deze kosten zijn daarom uit de begroting gehaald. De extra vervoerskosten zijn opgenomen onder de post “vervoer”.

- De kosten voor een **woningaanpassing** (drempels weg, verhoogde WC), die vanuit de Wmo wordt toegekend, worden doorgegeven aan het CAK voor de inning van de eigen bijdrage. Het CAK berekent aan de hand van het inkomen en vermogen wat dan de eigen bijdrage wordt en de periode waarover men moet betalen. Deze eigen bijdrage wordt vergoed vanuit de collectieve zorgverzekering. Huishoudens die niet voor deze verzekering in aanmerking

komen hebben de eigen bijdrage al betaald voor de huishoudelijke verzorging.
Voor de woningaanpassing komen er dus geen extra kosten meer bij.

Bijlage 2: De uitgaven

Het Nibud gebruikt diverse bronnen voor de referentiecijfers. Hieronder volgt een korte verantwoording van keuzes en bronnen uitgesplitst naar het basis- en het restpakket.

Basispakket

Huur

De huurprijs in dit onderzoek is vastgesteld op basis van de huren die gebruikt zijn in de minima-effectrapportage in 2012. Deze huren zijn vervolgens geïndexeerd met de gemiddelde jaarlijkse huurverhogingen voor sociale huurwoningen (cijfers CBS). De huur komt dan uit op 413 euro voor een- en tweepersoonshuishoudens en op 457 euro voor huishoudens met drie of meer personen.

Energie

Dit is 90% van de prijs van gemiddeld gebruik naar huishoudtype met een opslag voor huishoudens van de AOW-gerechtigde leeftijd (gasverbruik). Daarbij hanteert het Nibud de prijs van het gemiddelde verbruik.

Lokale lasten

Dit zijn de gemeentelijke- en waterschapsheffingen verminderd met de eventuele kwijtschelding.

Telefoon, televisie en internet

Deze bedragen zijn gebaseerd op het bellen met een mobiele telefoon met een sim-only abonnement voor 100 tot 150 belminuten per maand, een basisabonnement voor internet en een basis digitaal televisie abonnement. We gaan er van uit dat iedereen in het huishouden van 12 jaar en ouder een eigen mobiele telefoon heeft.

Zorgverzekeringen

In de gemeente Roosendaal heeft men tot 120% van het toepasselijk minimum inkomen recht op de collectieve zorgverzekering. Daarom is voor alle huishoudens op alle inkomensniveaus gerekend met de bedragen van de collectieve basis- en aanvullende verzekering.

Overige verzekeringen

Dit betreft een aansprakelijkheidsverzekering, een inboedelverzekering en voor volwassenen in huishoudens onder de AOW-gerechtigde leeftijd een uitvaartverzekering.

Onderwijs

Dit zijn gemiddelde bedragen aan schoolkosten. Deze verschillen per schooltype. Ze zijn afkomstig van Nibud-onderzoek (basisschool) en de Schoolkostenmonitor (middelbare school).

Kinderopvang

Dit zijn de kosten exclusief de landelijke vergoeding die wordt gegeven. De kinderopvangtoeslag staat benoemd bij de inkomsten.

Contributies en abonnementen

Hieronder vallen de bankkosten. De kosten aan kranten en/of tijdschriften en de kosten aan (sport-)verenigingen vallen onder het restpakket (zie volgende paragraaf).

Vervoer

Voor ieder lid van het huishouden zijn dit de kosten van een fiets, een OV-chipkaart en enkele zones.

Kleding en schoenen

Deze bedragen zijn gebaseerd op het Nibud-basispakket voor kleding.

Inventaris en onderhoud

Bedragen zijn gebaseerd op het Nibud-basispakket voor inventaris en onderhoud.

Niet-vergoede ziektekosten

In het basispakket zitten kosten die elk huishouden heeft. De kosten betreffen de huisapotheek met pleisters, aspirines e.d. plus het bedrag dat een huishouden maximaal kwijt kan zijn aan het eigen risico van de zorgverzekering.

Voeding

De bedragen zijn gebaseerd op de aanbevolen hoeveelheden voor een gezonde voeding volgens het Voedingscentrum. De prijzen van deze voedingspakketten zijn afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Was- en schoonmaakartikelen

Dit is een bedrag per huishouden en een bedrag per persoon op basis van Nibud-onderzoek.

Persoonlijke verzorging

Uitgegaan is van een bedrag per persoon op basis van Nibud-onderzoek.

Diversen

Dit is een bedrag per huishouden en een bedrag per persoon voor diverse uitgaven. Denk hierbij aan de kosten voor postzegels en de kosten van een identiteitsbewijs.

Restpakket

Het bedrag dat overblijft nadat alle uitgaven uit het basispakket zijn gedaan, is bestemd voor vrije bestedingen. Alle vrije bestedingen vormen samen het restpakket.

Pakket voor sociale participatie

Als voorbeeld heeft het Nibud in samenwerking met het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) een pakket aan uitgaven voor sociale participatie opgesteld. De uitgavenposten waar rekening mee is gehouden staan hieronder weergegeven evenals de richtbedragen voor deze uitgavenposten.

Uitgaven aan sociale participatie, bedrag per maand

	€
Contributies en abonnementen	
per kind 4 tot 12 jaar	11,50
per persoon vanaf 12 jaar	17,00
per huishouden	2,50
Bezoek ontvangen	
per persoon	8,50
per huishouden	11,50
Op bezoek gaan	
per persoon	5,50
Vakantie/uitgaan	
per persoon	17,00
per huishouden	23,00
Vervoer	
per persoon	9,00
per huishouden	4,50

Bron: Hoff et al, SCP/Nibud, 2009, berekeningen Nibud, 2016.

Overig restpakket

Naast de uitgaven zoals gespecificeerd in het pakket aan sociale participatie kunnen nog allerlei overige uitgaven als voorbeeld in het restpakket worden opgenomen. In dit onderzoek zijn dat:

- de kosten voor woon-werkverkeer (gebaseerd op een twee-sterabonnement);
- zakgeld voor de kinderen (bedragen zijn gebaseerd op regulier onderzoek van het Nibud);
- de kosten voor een huisdier (incl. hondenbelasting).

Bijlage 3: Begrotingen

In onderstaande tabellen zijn de begrotingen van de verschillende huishoudtypen opgenomen. Voor alle huishoudens wordt op een rij gezet hoe het budget er bij de verschillende inkomensniveaus uit ziet. De inkomensondersteunende regelingen van de gemeente Roosendaal zijn als volgt in de begrotingen verwerkt:

- **kwijtschelding van de gemeentelijke- en waterschapsheffingen:** dit is verrekend met de heffingsbedragen. Dit wordt aangegeven met • achter het resterende bedrag.
- **collectieve ziektekostenverzekering:** bij de uitgavenposten “zorgverzekering: basis” en “zorgverzekering: aanvullend” hebben we het maandelijkse bedrag van de collectieve zorgverzekering gebruikt. Dit is aangegeven met •• achter de betreffende bedragen.
- de vergoeding vanuit de **Regeling Schoolfonds:** deze bijdrage voor middelbare scholieren is verrekend met de kosten bij de uitgavenpost “onderwijs”. Dit wordt aangegeven met ••.
- de vergoeding vanuit de **Participatieregeling schoolgaande kinderen:** deze is verrekend met de kosten bij de uitgavenpost “sociale participatie”. Dit wordt aangegeven met ••.

a. Alleenstaande

	100%	110%	120%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	973	1070	1167
Zorgtoeslag	83	83	83
Huurtoeslag	180	180	149
Kinderbijslag	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0
Teruggaaf specifieke zorgkosten	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1236	1333	1400
Vaste lasten			
Huur	413	413	413
Energie			
Gas	59	59	59
Elektriciteit	20	20	20
Water	9	9	9
Gemeentelijke heffingen	0 •	47	47
Waterschapshffingen	0 •	9	9
Telefoon, televisie, internet	49	49	49
Verzekeringen			
Zorgverzekering: Basis	98	98	98
Zorgverzekering: Aanvullend	17 **	17 **	17 **
Overige verzekeringen	19	19	19
Onderw ijs	0	0	0
Kinderopvang	0	0	0
Contributies en abonnementen	3	3	3
Vervoer	14	14	14
TOTAAL VASTE LASTEN	700	755	755
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoenen	53	53	53
Inventaris	72	72	72
Onderhoud huis en tuin	23	23	23
Eigen risico	32	32	32
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	12	12	12
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	192	192	192
Huishoudelijke uitgaven			
Voeding	207	207	207
Was- en schoonmaakmiddelen	9	9	9
Persoonlijke verzorging	25	25	25
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0
Huisdieren	*	*	*
Roken	*	*	*
Diversen	16	16	16
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	256	256	256
TOTAAL UITGAVEN	1148	1204	1204
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	88	129	196
Restpakket			
Sociale participatie	99	99	99
Overig restpakket	22	88	88
Vergoeding restpakket	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	121	186	186
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	-33	-57	10

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

b. Alleenstaande, 2 kinderen 3 & 5 jaar

	100%	110%	120%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	973	1070	1167
Zorgtoeslag	83	83	83
Huurtoeslag	209	209	209
Kinderbijslag	131	131	131
Kindgebonden budget	411	411	411
Kinderopvangtoeslag	0	555	833
Teruggaaf specifieke zorgkosten	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1806	2459	2834
Vaste lasten			
Huur	457	457	457
Energie			
Gas	79	79	79
Elektriciteit	47	47	47
Water	16	16	16
Gemeentelijke heffingen	0 •	2 •	49
Waterschapshheffingen	0 •	12 •	18
Telefoon, televisie, internet	49	49	49
Verzekeringen			
Zorgverzekering: Basis	98	98	98
Zorgverzekering: Aanvullend	17 **	17 **	17 **
Overige verzekeringen	22	22	22
Onderwijs	7	7	7
Kinderopvang	43	593	889
Contributies en abonnementen	3	3	3
Vervoer	36	36	36
TOTAAL VASTELASTEN	873	1438	1786
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoenen	100	100	100
Inventaris	91	91	91
Onderhoud huis en tuin	23	23	23
Eigen risico	32	32	32
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	23	23	23
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	269	269	269
Huishoudelijke uitgaven			
Voeding	310	310	310
Was- en schoonmaakmiddelen	14	14	14
Persoonlijke verzorging	50	50	50
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0
Huisdieren	*	*	*
Roken	*	*	*
Diversen	23	23	23
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	396	396	396
TOTAAL UITGAVEN	1538	2102	2450
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	269	356	384
Restpakket			
Sociale participatie	171 **	171 **	171 **
Overig restpakket	22	88	88
Vergoeding restpakket	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	193	259	259
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	76	97	125

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kw ijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

c. Alleenstaande, 2 kinderen 14 & 16 jaar

	100%	110%	120%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	973	1070	1167
Zorgtoeslag	83	83	83
Huurtoeslag	209	209	209
Kinderbijslag	188	188	188
Kindgebonden budget	465	465	465
Kinderopvangtoeslag	0	0	0
Teruggaaf specifieke zorgkosten	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1917	2014	2112
Vaste lasten			
Huur	457	457	457
Energie			
Gas	79	79	79
Elektriciteit	47	47	47
Water	16	16	16
Gemeentelijke heffingen	0 •	28 •	49
Waterschapsheffingen	0 •	18	18
Telefoon, televisie, internet	53	53	53
Verzekeringen			
Zorgverzekering: Basis	98	98	98
Zorgverzekering: Aanvullend	17 **	17 **	17 **
Overige verzekeringen	22	22	22
Onderwijs	46 **	46 **	46 **
Kinderopvang	0	0	0
Contributies en abonnementen	3	3	3
Vervoer	42	42	42
TOTAAL VASTE LASTEN	879	925	945
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoenen	143	143	143
Inventaris	98	98	98
Onderhoud huis en tuin	23	23	23
Eigen risico	32	32	32
Eigen bijdragen, zelf zorgmedicijnen	23	23	23
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	318	318	318
Huishoudelijke uitgaven			
Voeding	452	452	452
Was- en schoonmaakmiddelen	14	14	14
Persoonlijke verzorging	74	74	74
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0
Huisdieren	*	*	*
Roken	*	*	*
Diversen	23	23	23
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	562	562	562
TOTAAL UITGAVEN	1760	1805	1826
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	158	209	286
Restpakket			
Sociale participatie	175 **	175 **	175 **
Overig restpakket	66	132	132
Vergoeding restpakket	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	241	307	307
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	-84	-98	-21

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

d. Paar, 2 kinderen 3 & 5 jaar

	100%	110%	120%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	1390	1528	1667
Zorgtoeslag	159	145	118
Huurtoeslag	209	189	140
Kinderbijslag	131	131	131
Kindgebonden budget	155	148	135
Kinderopvangtoeslag	0	0	0
Teruggaaf specifieke zorgkosten	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	2043	2141	2191
Vaste lasten			
Huur	457	457	457
Energie			
Gas	79	79	79
Elektriciteit	53	53	53
Water	19	19	19
Gemeentelijke heffingen	0 •	46 •	49
Waterschapsheffingen	0 •	18	18
Telefoon, televisie, internet	56	56	56
Verzekeringen			
Zorgverzekering: Basis	195	195	195
Zorgverzekering: Aanvullend	34 **	34 **	34 **
Overige verzekeringen	30	30	30
Onderwijs	7	7	7
Kinderopvang	43	43	43
Contributies en abonnementen	5	5	5
Vervoer	50	50	50
TOTAAL VASTE LASTEN	1028	1092	1095
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoenen	148	148	148
Inventaris	107	107	107
Onderhoud huis en tuin	23	23	23
Eigen risico	64	64	64
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	35	35	35
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	377	377	377
Huishoudelijke uitgaven			
Voeding	403	403	403
Was- en schoonmaakmiddelen	16	16	16
Persoonlijke verzorging	75	75	75
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0
Huisdieren	*	*	*
Roken	*	*	*
Diversen	26	26	26
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	520	520	520
TOTAAL UITGAVEN	1925	1988	1991
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	118	153	200
Restpakket			
Sociale participatie	228 **	228 **	228 **
Overig restpakket	22	88	88
Vergoeding restpakket	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	250	316	316
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	-132	-163	-116

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

e. Paar, 2 kinderen 14 & 16 jaar

	100%	110%	120%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	1390	1528	1667
Zorgtoeslag	159	145	118
Huurtoeslag	209	189	140
Kinderbijslag	188	188	188
Kindgebonden budget	209	202	189
Kinderopvangtoeslag	0	0	0
Teruggaaf specifieke zorgkosten			
Forfaitaire vergoeding	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	2154	2252	2302
Vaste lasten			
Huur	457	457	457
Energie			
Gas	79	79	79
Elektriciteit	53	53	53
Water	19	19	19
Gemeentelijke heffingen	0 •	46 •	49
Waterschapshffingen	0 •	18	18
Telefoon, televisie, internet	60	60	60
Verzekeringen			
Zorgverzekering: Basis	195	195	195
Zorgverzekering: Aanvullend	34 **	34 **	34 **
Overige verzekeringen	30	30	30
Onderwijs	46 **	46 **	46 **
Kinderopvang	0	0	0
Contributies en abonnementen	5	5	5
Vervoer	56	56	56
TOTAAL VASTE LASTEN	1035	1098	1101
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoenen	190	190	190
Inventaris	113	113	113
Onderhoud huis en tuin	23	23	23
Eigen risico	64	64	64
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	35	35	35
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	426	426	426
Huishoudelijke uitgaven			
Voeding	527	527	527
Was- en schoonmaakmiddelen	16	16	16
Persoonlijke verzorging	99	99	99
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0
Huisdieren	*	*	*
Roken	*	*	*
Diversen	26	26	26
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	668	668	668
TOTAAL UITGAVEN	2129	2192	2195
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	25	60	107
Restpakket			
Sociale participatie	232 **	232 **	232 **
Overig restpakket	66	132	132
Vergoeding restpakket	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	298	364	364
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	-273	-304	-257

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

f. Ouder paar zonder kinderen

	100%	110%	120%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	1579	1642	1792
Zorgtoeslag	156	145	118
Huurtoeslag	184	184	166
Kinderbijslag	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0
Teruggaaf specifieke zorgkosten	0	0	0
Forfaitaire vergoeding	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1918	1971	2075
Vaste lasten			
Huur	413	413	413
Energie			
Gas	66	66	66
Elektriciteit	41	41	41
Water	15	15	15
Gemeentelijke heffingen	15	49	49
Waterschapsheffingen	18	18	18
Telefoon, televisie, internet	54	54	54
Verzekeringen			
Zorgverzekering: Basis	195	195	195
Zorgverzekering: Aanvullend	34 **	34 **	34 **
Overige verzekeringen	16	16	16
Onderwijs	0	0	0
Kinderopvang	0	0	0
Contributies en abonnementen	5	5	5
Vervoer	22	22	22
TOTAAL VASTE LASTEN	892	926	926
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoenen	107	107	107
Inventaris	85	85	85
Onderhoud huis en tuin	23	23	23
Eigen risico	64	64	64
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	24	24	24
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	303	303	303
Huishoudelijke uitgaven			
Voeding	343	343	343
Was- en schoonmaakmiddelen	11	11	11
Persoonlijke verzorging	50	50	50
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0
Huisdieren	*	*	*
Roken	*	*	*
Diversen	19	19	19
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	423	423	423
TOTAAL UITGAVEN	1618	1652	1652
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	300	319	423
Restpakket			
Sociale participatie	156	156	156
Overig restpakket	22	65	65
Vergoeding restpakket	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	178	221	221
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	122	98	202

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

g. Alleenstaande oudere met zorgvraag

	100%	110%	120%
Inkomsten			
Netto inkomen (incl. kortingen)	1144	1202	1311
Zorgtoeslag	83	83	83
Huurtoeslag	182	182	176
Kinderbijslag	0	0	0
Kindgebonden budget	0	0	0
Kinderopvangtoeslag	0	0	0
Teruggaaf specifieke zorgkosten	28	28	27
Forfaitaire vergoeding	0	0	0
TOTAAL INKOMSTEN	1437	1495	1598
Vaste lasten			
Huur	413	413	413
Energie			
Gas	66	66	66
Elektriciteit	22	22	22
Water	10	10	10
Gemeentelijke heffingen	3 •	47	47
Waterschapsheffingen	9	9	9
Telefoon, televisie, internet	52	52	52
Verzekeringen			
Zorgverzekering: Basis	98	98	98
Zorgverzekering: Aanvullend	19 **	19 **	19 **
Overige verzekeringen	13	13	13
Onderwijs	0	0	0
Kinderopvang	0	0	0
Contributies en abonnementen	3	3	3
Vervoer	40 **	40 **	40 **
TOTAAL VASTE LASTEN	745	789	789
Reserveringsuitgaven			
Kleding en schoenen	53	53	53
Inventaris	72	72	72
Onderhoud huis en tuin	23	23	23
Eigen risico	32	32	32
Eigen bijdragen, zelfzorgmedicijnen	12	12	12
Vrijtijdsuitgaven	*	*	*
TOTAAL RESERVERINGSUITGAVEN	192	192	192
Huishoudelijke uitgaven			
Voeding	207 **	227 **	265 **
Was- en schoonmaakmiddelen	9	9	9
Persoonlijke verzorging	25	25	25
Huishoudelijke dienstverlening	0	0	0
Huisdieren	*	*	*
Roken	*	*	*
Diversen	16	16	16
TOTAAL HUISHOUDELIJKE UITGAVEN	256	276	314
TOTAAL UITGAVEN	1193	1257	1295
BESCHIKBAAR NA BASISPAKKET	244	238	303
Restpakket			
Sociale participatie	99	99	99
Overig restpakket	22	65	65
Vergoeding restpakket	0	0	0
TOTAAL RESTPAKKET	121	164	164
BESCHIKBAAR NA RESTPAKKET	124	74	139

* Deze posten vallen onder het restpakket

Vet en cursief Afhankelijk van gemeentelijke tarieven

• Verminderd met de kwijtschelding

** Lokale tegemoetkomingen en/of meerkosten

Verwachte veranderingen voor minima in 2017

Op Prinsjesdag, 20 september 2016, heeft kabinet Rutte II de beleidsvoorstellen voor 2017 gepresenteerd. Hieronder staat beschreven hoe de voorstellen uit de Miljoenennota van invloed zijn op de inkomenssituatie van de zeven onderzochte huishoudens met een laag inkomen.

Belangrijkste wijzigingen 2016-2017

Hieronder staan de belangrijkste beleidswijzigingen voor 2017 die van invloed zijn op de koopkracht van huishoudens. Het gaat om de wijzigingen zoals we die verwachten op basis van de Miljoenennota.

Algemeen

Positief:

- De lonen stijgen met gemiddeld 1,6% en de AOW-uitkeringen met 1,1%. Dit terwijl de prijzen gemiddeld beperkter stijgen met 0,6%.
- De ouderenkorting stijgt structureel met 105 euro per jaar voor inkomens tot 36.000 euro.
- De huurtoeslag stijgt met 10 tot 15 euro per maand. Dit komt door een verlaging van de basishuur met 8 tot 10 euro per maand. De basishuur is het deel van de huur dat iemand geacht wordt zelf te kunnen betalen. Daarnaast wordt de kortingsgrens verhoogd met ruim 6 euro per maand. Dit is de huur waarover volledige huurtoeslag wordt berekend.
- Een verhoging van de maximale arbeidskorting met 10 euro per maand.. De inkomensafhankelijke afbouw van de arbeidskorting gaat omlaag van 4% naar 3,6%
- Voor gezinnen met kinderen geldt:
 - De kinderopvangtoeslag wordt verhoogd.
 - Het maximale bedrag aan kindgebonden budget voor het eerste kind gaat met ruim 8 euro per maand omhoog. Voor het tweede kind wordt het maximale extra bedrag met bijna 6 euro per maand verhoogd.

Negatief:

- De aanvullende pensioenen voor gepensioneerden worden niet verhoogd.
- Het tarief in de tweede en de derde schijf gaat 0,4%-punt omhoog.
- Niet-werkende partners krijgen weer een stukje minder algemene heffingskorting uitbetaald (afbouw in 15 jaar).
- De afbouw van de dubbele algemene heffingskorting in het referentie minimumloon wordt weer doorgezet. Dit betekent een lagere (bijstands)uitkering.
- De hypotheekrenteaftrek in de hoogste belastingschijf daalt jaarlijks met 0,5%-punt en is in 2017 maximaal 50%. Ter compensatie gaat de derde belastingschijf extra omhoog.

Zorgkosten

Ten aanzien van de kosten aan zorg verwachten we in 2017 de volgende wijzigingen:

Positief:

- De inkomensafhankelijke bijdrage Zorgverzekeringswet daalt van 5,5% naar 5,4%.
- De zorgtoeslag gaat iets omhoog voor de laagste inkomens.
- De eigen bijdrage Wmo gaat omlaag. Zowel de minimale eigen bijdrage als het inkomensafhankelijke gedeelte van de eigen bijdrage wordt verlaagd.

Negatief:

- De nominale premie voor de zorgverzekering gaat gemiddeld 3,50 euro per persoon per maand omhoog.
Verschillende verzekeraars hebben in de media aangegeven dat het kabinet te optimistisch is over de beperkte stijging van de zorgpremie. Zij verwachten dat deze in de praktijk hoger zal uitvallen.
- De zorgtoeslag wordt voor inkomens boven het drempelinkomen (circa 20.000 euro per jaar) sneller afgebouwd.

Neutraal:

- Het verplichte eigen risico blijft gelijk.
- De verwachting is dat er geen grote wijzigingen zijn in de aftrek specifieke zorgkosten.
- Kortdurend verblijf in een zorginstelling blijft deel uitmaken van de basis zorgverzekering.
- Het pakket aan zorg dat vanuit de basisverzekering wordt vergoed is vergelijkbaar.

Koopkrachtverandering 2016-2017

De koopkrachtmutatie laat de verandering van de inkomsten en uitgaven zien van jaar op jaar. Bij een zogenaamd koopkrachtplaatje verandert er niets behalve de gemiddelde verwachte verandering van het inkomen, het bruto-nettotraject en de verwachte inflatie. Daarom hebben we het hierbij over statische koopkrachtmutaties. Voor wat betreft de verwachte gemiddelde stijging van de uitkeringen, pensioenen en prijzen wordt aangesloten bij de verwachting van het CPB.

Tabel 1 laat zien hoeveel een bepaald type huishouden er in 2017 financieel op vooruitgaat ten opzichte van 2016, ervan uitgaande dat hun persoonlijke situatie (gezinssituatie, woonsituatie en werk/uitkeringssituatie) hetzelfde blijft. In de tabel staan een aantal huishoudens uit de 100 voorbeeldsituaties die het Nibud jaarlijks met Prinsjesdag presenteert (zie: <https://www.nibud.nl/beroepsmatig/nibud-2017-magere-koopkrachtstijging/>). Deze voorbeelden sluiten het meest aan bij de zeven onderzochte huishoudens in de minima effectrapportages.

Tabel 1: Koopkrachtverandering 2016-2017

Huishouden	Koopkracht 2016-2017 (%)	Euro's per maand
Alleenstaande, bijstand	1,0%	€ 13
Alleenstaande, werkend € 10000	1,3%	€ 13
Alleenstaande, werkend € 20000	1,6%	€ 27
Alleenstaande ouder 2 kinderen, bijstand	1,3%	€ 25
Alleenstaande ouder 2 kinderen, werkend € 30000	1,2%	€ 35
Paar 2 kinderen, alleenverdiener € 30000	0,5%	€ 14
Paar 2 kinderen, bijstand	1,2%	€ 26
Alleenstaande 65+, AOW € 0	1,1%	€ 17
Alleenstaande 65+, AOW € 5000	1,4%	€ 24
Echtpaar 65+, AOW, € 0 & € 0	1,0%	€ 20
Echtpaar 65+, AOW, € 7500 & € 0	1,2%	€ 27

De tabel laat zien dat de meeste huishoudens met een laag inkomen met een lichte koopkrachtstijging te maken krijgen; ze gaan er in 2017 met de verwachte beleidsveranderingen 1% tot 1,5% op vooruit.

De stijging in koopkracht voor huishoudens in de bijstand en met alleen een AOW-uitkering is vooral te danken aan de verhoging van de zorg- en huurtoeslag. Ook pakt de combinatie van de verwachte inkomensstijging en de relatief lage prijsstijging

gunstig uit. En voor AOW-gerechtigden met een inkomen tot 36.000 euro stijgt de ouderenkorting.

In de minima effectrapportages zijn we ervan uitgegaan dat bij een paar met kinderen op 110% en 120% van het minimum één van beide partners betaald werk heeft en de ander niet. Hier is sprake van een zogenaamde eenverdienerssituatie. Paren waarbij één van beide partners werken, gaan er relatief minder op vooruit. Dit komt omdat de overdraagbaarheid van de algemene heffingskorting verder wordt afgebouwd.

Meer financiële middelen voor armoedebestrijding

Voor de bestrijding van armoede onder kinderen stelt het Rijk structureel 100 miljoen euro beschikbaar. Dit geld is onder meer bedoeld om schoolreisjes, sportles en muzikles voor kinderen uit arme gezinnen mogelijk te maken. Het geld gaat in natura via gemeenten en fondsen naar de kinderen die dat nodig hebben.

De vier onderzochte gemeenten kunnen dit meenemen bij eventuele beleidsaanpassingen in de hoogte en toekenningscriteria van hun sociale participatieregeling.

Vergelijking tussen de vier gemeenten

Vergelijking bij dezelfde gemiddelde
huur en lokale lasten

Vergelijking gemeenten bij dezelfde huur en lokale lasten

Inleiding

Het Nibud heeft in opdracht van de Rekenkamer West-Brabant voor de gemeenten Etten-Leur, Roosendaal, Moerdijk en Drimmelen een minima effectrapportage uitgevoerd. Deze onderzoeken maken inzichtelijk wat het effect is van het landelijke en lokale inkomensondersteunende regelingen op de financiële positie van huishoudens met een laag inkomen in de desbetreffende gemeente.

Uitgangspunten bij de individuele rapportages

In elk van de gemeenten hebben we dezelfde huishoudtypen onderzocht bij dezelfde drie inkomens. De landelijke regelingen die zijn meegenomen, zoals de huurtoeslag, zorgtoeslag, kindgebondenbudget en kinderbijslag, zijn voor alle vier de gemeenten hetzelfde. Ook de hoogte van de meeste uitgavenposten zijn hetzelfde gehouden; hiervoor zijn referentiecijfers van het Nibud gehanteerd (zie bijlage 2 van de rapportages).

Bij een aantal uitgavenposten hebben we de lokale bedragen gehanteerd. Dit geldt voor:

- De huur
- De lokale lasten (gemeentelijke heffingen en waterschapsbelastingen)
- De collectieve zorgverzekering
- De peuterspeelzaalkosten
- De zorgkosten voor een alleenstaande oudere met zorgvraag

Daarnaast is in de begrotingen rekening gehouden met de (hoogte van de) lokale regelingen voor minima, zoals het kwijtscheldingsbeleid van lokale lasten, de collectieve zorgverzekering, de sociale participatieregeling en/of een schoolkostenregeling. En voor de oudere met een zorgvraag is rekening gehouden met de lokale voorzieningen rondom zorgkosten, zoals de eigen bijdrage Wmo, de individuele bijzondere bijstand en de aanwezige algemene en/of maatwerkvoorzieningen.

Inzicht in het effect van lokaal minimabeleid

Om inzicht te krijgen wat daadwerkelijk de verschillen zijn tussen de gemeenten in het effect van het lokale minimabeleid op de financiële positie van zeven verschillende huishoudens, zijn extra berekeningen uitgevoerd. Hierin zijn alle regelingen hetzelfde gehouden als voor de berekeningen in de minima effectrapportages van de afzonderlijke gemeenten. Het enige verschil zit in de hoogte van de huur. Om het

daadwerkelijke effect van het minima-beleid te kunnen vergelijken, is bij elk van de vier gemeenten dezelfde huur gehanteerd.

In hoofdstuk 2 beschrijven we voor elk van de zeven huishoudtypen hoe de financiële positie verschilt in de vier gemeenten als rekening wordt gehouden met alle lokale regelingen.

Gehanteerde draagkrachtnorm voor alleenstaande ouders

Voor de alleenstaande ouder gaan we ervan uit dat de draagkrachtnorm om in aanmerking te komen voor gemeentelijke regelingen 70% van de gehuwdennorm is. Dit is in drie van de vier onderzochte gemeenten ook inderdaad het geval. Alleen in de gemeente Etten-Leur is de draagkrachtnorm vastgesteld op 90% van de gehuwdennorm. Dit betekent dat alleenstaande ouders in die gemeente langer -bij een hoger inkomen- in aanmerking kunnen komen voor de gemeentelijke regelingen. In de individuele minima-effectrapportage van de gemeente Etten-Leur is dat als uitgangspunt gehanteerd.

Voor de vergelijkbaarheid van de vier gemeenten, wordt in deze vergelijking bij de alleenstaande ouder gerekend met het inkomen bij 110% en 120% van 70% van de gehuwdennorm.

Resultaten

Tabel 1 geeft een overzicht van de bestedingsruimte (saldo) die de onderzochte huishoudtypen hebben, nadat zij de uitgaven uit het basispakket hebben gedaan. Tabel 2 geeft hetzelfde overzicht, maar dan na invulling van zowel de uitgaven uit het basispakket als het restpakket.

Korte toelichting bij tabel 1 en 2

In het basispakket zitten alle uitgaven die als noodzakelijk kunnen worden beschouwd. In het restpakket zitten uitgaven voor de meer vrije bestedingen, voor sociale participatie (contributies en abonnementen, visite, vrijetijdsuitgaven), woon-werkverkeer, zakgeld en huisdier.

Bij de vergelijking van de gemeenten gaan we uit van het saldo waarbij we veronderstellen dat huishoudens onder de AOW-gerechtigde leeftijd in aanmerking komen voor de individuele inkomenstoelage.

Een negatief saldo op de maanbegroting is in **rood** weergegeven.

Indien een hoger inkomen leidt tot minder bestedingsruimte (de zogenoemde armoedeval) dan is dit bij het betreffende inkomensniveau aangegeven met een rood pijltje:

Er is een huur van 470 euro gehanteerd voor de 1- en 2-persoonshuishoudens en een huur van 500 euro voor de 3- en 4-persoonshuishoudens. Dit is het gemiddelde van de huren van de vier afzonderlijke gemeenten.

Algemeen

In geen van de huishoudens heeft men, als men in aanmerking komt voor de individuele inkomenstoelage, tekort om de noodzakelijke uitgaven uit het basispakket te betalen. Het verschilt per huishoudtype in welke gemeente een huishouden financieel gezien het beste af is als alleen de uitgaven uit het basispakket zijn bekostigd.

Dit ligt anders als ook rekening wordt gehouden met de uitgaven uit het restpakket, waaronder o.a. de uitgaven voor sociale participatie en woon-werkverkeer vallen. Bij alle vier de gemeenten ontstaan dan tekorten bij vier huishoudtypen: de alleenstaanden, de alleenstaande ouders met oudere kinderen en de paren met jonge en oudere kinderen. Deze vier huishoudtypen zijn in alle gemeenten (uitgezonderd de alleenstaande ouders met oudere kinderen in de gemeente Etten-Leur op 110% en 120%) niet in staat om alle uitgaven uit het restpakket te bekostigen. Zij zullen dus niet aan alle vormen van sociale participatie kunnen deelnemen.

Als rekening wordt gehouden met de uitgaven uit het restpakket, dan zijn alle huishoudens financieel het beste af/het minst slecht af in de gemeente Etten-Leur. Dit komt omdat de gemeente Etten-Leur ook voor volwassenen een tegemoetkoming in de kosten van sociale, culturele of sportieve activiteiten kent. De andere drie gemeenten hebben dat niet. Bovendien houdt de gemeente Etten-Leur in de hoogte van de tegemoetkoming rekening met het feit dat oudere kinderen duurder zijn dan jongere kinderen. De maximale jaarlijkse vergoeding is voor kinderen op de middelbare school hoger dan voor kinderen op de basisschool. Dit onderscheid maken de gemeente Moerdijk en Roosendaal niet. De gemeente Drimmelen doet dit impliciet wel, omdat zij jaarlijks bijdragen verstrekken via Stichting Leergeld. Hierbij wordt voor elke individuele situatie bepaald welk bedrag nodig is.

Tabel 2: Overzicht saldo inkomsten min uitgaven, na invulling basispakket

a. Alleenstaande

	Drimmelen	Etten-Leur	Moerdijk	Roosendaal
100%	€ 96	€ 99	€ 102	€ 100
110%	€ 123	€ 123	€ 129	€ 124
120%	€ 182	€ 190	€ 196	€ 176

b. Alleenstaande, 2 kinderen 3 & 5 jaar

	Drimmelen	Etten-Leur	Moerdijk	Roosendaal
100%	€ 316	€ 343	€ 337	€ 294
110%	€ 354	€ 361	€ 266	€ 356
120%	€ 377	€ 391	€ 297	€ 369

c. Alleenstaande, 2 kinderen 14 & 16 jaar

	Drimmelen	Etten-Leur	Moerdijk	Roosendaal
100%	€ 155	€ 179	€ 165	€ 183
110%	€ 179	€ 201	€ 187	€ 206
120%	€ 254	€ 283	€ 258	€ 271

d. Paar, 2 kinderen 3 & 5 jaar

	Drimmelen	Etten-Leur	Moerdijk	Roosendaal
100%	€ 186	€ 197	€ 195	€ 149
110%	€ 191	€ 200	€ 197	€ 150
120%	€ 235	€ 250	€ 212	€ 185

e. Paar, 2 kinderen 14 & 16 jaar

	Drimmelen	Etten-Leur	Moerdijk	Roosendaal
100%	€ 25	€ 51	€ 41	€ 55
110%	€ 30	€ 54	€ 42	€ 57
120%	€ 74	€ 104	€ 83	€ 92

f. Ouder paar zonder kinderen

	Drimmelen	Etten-Leur	Moerdijk	Roosendaal
100%	€ 294	€ 295	€ 298	€ 297
110%	€ 306	€ 314	€ 314	€ 299
120%	€ 410	€ 418	€ 419	€ 403

g. Alleenstaande oudere met zorgvraag

	Drimmelen	Etten-Leur	Moerdijk	Roosendaal
100%	€ 85	€ 215	€ 260	€ 236
110%	€ 101	€ 232	€ 280	€ 232
120%	€ 203	€ 335	€ 356	€ 283

Tabel 2: Overzicht saldo inkomsten min uitgaven, na invulling basispakket en restpakket

a. Alleenstaande

	Drimmelen	Etten-Leur	Moerdijk	Roosendaal
100%	€ -19	€ -7	€ -13	€ -21
110%	€ -61 ↓	€ -48 ↓	€ -52 ↓	€ -62 ↓
120%	€ -2	€ 18	€ 15	€ -10

b. Alleenstaande, 2 kinderen 3 & 5 jaar

	Drimmelen	Etten-Leur	Moerdijk	Roosendaal
100%	€ 118	€ 164	€ 147	€ 101
110%	€ 90 ↓	€ 116 ↓	€ 10 ↓	€ 97 ↓
120%	€ 110	€ 146	€ 24	€ 110

c. Alleenstaande, 2 kinderen 14 & 16 jaar

	Drimmelen	Etten-Leur	Moerdijk	Roosendaal
100%	€ -102	€ -52	€ -84	€ -58
110%	€ -146 ↓	€ -95 ↓	€ -127 ↓	€ -101 ↓
120%	€ -71	€ -13	€ -82	€ -36

d. Paar, 2 kinderen 3 & 5 jaar

	Drimmelen	Etten-Leur	Moerdijk	Roosendaal
100%	€ -70	€ -25	€ -52	€ -102
110%	€ -133 ↓	€ -87 ↓	€ -116	€ -166 ↓
120%	€ -89	€ -37	€ -118	€ -131

e. Paar, 2 kinderen 14 & 16 jaar

	Drimmelen	Etten-Leur	Moerdijk	Roosendaal
100%	€ -289	€ -223	€ -265	€ -243
110%	€ -353 ↓	€ -285 ↓	€ -329 ↓	€ -307 ↓
120%	€ -309	€ -235	€ -314	€ -272

f. Ouder paar zonder kinderen

	Drimmelen	Etten-Leur	Moerdijk	Roosendaal
100%	€ 121	€ 146	€ 125	€ 119
110%	€ 87 ↓	€ 122 ↓	€ 99 ↓	€ 78 ↓
120%	€ 191	€ 226	€ 203	€ 182

g. Alleenstaande oudere met zorgvraag

	Drimmelen	Etten-Leur	Moerdijk	Roosendaal
100%	€ -31	€ 109	€ 145	€ 115
110%	€ -61 ↓	€ 83 ↓	€ 121 ↓	€ 68 ↓
120%	€ 42	€ 186	€ 197	€ 119

Verschillen in financiële situatie per huishoudtype

Alleenstaande

Wanneer alleen naar de uitgaven in het basispakket wordt gekeken, dan zijn de verschillen tussen de vier gemeenten beperkt voor alleenstaanden. Op het sociaal minimum houdt men nagenoeg hetzelfde bedrag over na betaling van de noodzakelijke uitgaven. Op 120% van het minimum houdt men in de gemeente Moerdijk en de gemeente Etten-Leur circa 20 euro meer over dan in de gemeente Roosendaal en de gemeente Drimmelen. Deze verschillen ontstaan door verschillen in de lokale lasten en de maandelijkse kosten van de collectieve zorgverzekering.

Na invulling van het restpakket is een alleenstaande in de gemeente Etten-Leur financieel het gunstige af. Dit komt omdat deze gemeente ook voor volwassene een tegemoetkoming in de kosten van sociale participatie verstrekt.

Alleenstaande ouder met (jonge of oudere) kinderen

Een alleenstaande ouder met jonge of oudere kinderen houdt in de gemeente Etten-Leur het meeste over/komt het minste te kort. Dit geldt zowel na bekostiging van de uitgaven uit het basispakket en na betaling van de uitgaven uit het restpakket. Dit geldt op bijna alle inkomensniveaus. Alleen de alleenstaande ouder met oudere kinderen houdt bij een inkomen op bijstandsniveau en op 110% van het toepasselijk minimum houdt in de gemeente Roosendaal 5 euro meer over dan in de gemeente Etten-Leur nadat alleen de uitgaven uit het basispakket zijn betaald.

De gemeente Etten-Leur en Roosendaal kennen allebei een schoolkostenregeling voor middelbare scholieren. De jaarlijkse bijdrage is in de gemeente Roosendaal hoger dan in de gemeente Etten-Leur; 150 euro tegen 90 euro per jaar. Echter, de gemeente Etten-Leur kent in tegenstelling tot de gemeente Roosendaal, een tegemoetkoming voor kinderen die voor het eerst naar de middelbare school gaan. Deze tegemoetkoming is een bijdrage in de aankoop van bijvoorbeeld een computer/laptop, een tas en een fiets. Wij hebben deze éénmalige bijdrage van 225 euro verspreid over vijf jaar.

Een alleenstaande ouder met jonge kinderen met een inkomen op 100% en 110% van het toepasselijk minimum is in de gemeente Moerdijk na betaling van de noodzakelijke uitgaven uit het basispakket net zo goed af als in de gemeente Etten-Leur. Op 120% is men in die gemeente iets minder goed af. En ook na invulling van de uitgaven in het restpakket is het verschil tussen de gemeenten Moerdijk en Etten-Leur. Dit komt door de ruimhartige sociale participatieregeling in de gemeente Etten-Leur.

Paar met jonge kinderen

Voordat de uitgaven uit het restpakket zijn betaald, komen paren met jonge kinderen in de gemeente Moerdijk en de gemeente Etten-Leur het gunstige uit. In de gemeente Roosendaal houdt dit huishouden het minste over. Dit verschil is 50 tot 65 euro met de

eerdere twee genoemde gemeenten.

Het verschil zit in het feit dat de kosten voor de peuterspeelzaal in de gemeente Roosendaal relatief hoog zijn zonder dat hier een vergoeding voor wordt verstrekt door de gemeente.

Na invulling van het volledige restpakket komen huishoudens in de gemeente Moerdijk en de gemeente Etten-Leur financieel het minste tekort. Het tekort is in de gemeente Etten-Leur het kleinste; een tekort van 37 euro. Dit komt door de ruimhartige sociale participatieregeling.

Paar met oudere kinderen

Een paar met oudere kinderen is in de gemeente Drimmelen het minst goed af van alle vier de gemeenten nadat alle uit het basispakket zijn bekostigd. Dit komt omdat die gemeente geen specifieke regeling heeft voor kinderen die naar de middelbare school gaan en/of een schoolkostenregeling waarbij middelbare scholieren een hoger bedrag toegekend krijgen dan basisschoolkinderen. Na invulling van het basispakket en restpakket is het maandelijkse tekort met respectievelijk 235 euro en 272 euro het kleinste in de gemeente Etten-Leur en Roosendaal.

Ouder paar (AOW-gerechtigd)

Ouderen met alleen een AOW-uitkering houden na betaling van alle noodzakelijke uitgaven hetzelfde over om de uitgaven voor sociale participatie te kunnen bekostigen. Ook op 120% zijn de verschillen beperkt; in de gemeente Moerdijk houdt men maandelijks 16 euro meer over dan in de gemeente Roosendaal: 419 euro tegen 403 euro. Deze verschillen ontstaan door verschillen in de hoogte van de lokale lasten. Na invulling van het restpakket is het oudere paar in de gemeente Etten-Leur financieel het beste af. Dit komt omdat ook AOW-gerechtigden met een laag inkomen in die gemeente in aanmerking komen voor een tegemoetkoming voor sociale en culturele activiteiten.

Alleenstaande oudere met zorgvraag

Een alleenstaande AOW-gerechtigde is financieel het minste af in de gemeente Drimmelen. Daar komt men op 100% en 110% van het minimum zelfs tekort om alle uitgaven uit het restpakket te bekostigen. In de andere drie gemeenten houdt de alleenstaande oudere, ondanks de hogere zorgkosten, geld over nadat alle uitgaven uit het basispakket en restpakket zijn betaald.

Dit verschil tussen de gemeente Drimmelen en de andere drie gemeenten komt doordat iemand met een zorgvraag veel extra kosten heeft die in de gemeente Drimmelen veelal niet via de individuele bijzondere bijstand worden vergoed.

Verschillen in armoedevallen

Bij nagenoeg alle huishoudens in alle vier de gemeenten is een armoedeval zichtbaar als het netto inkomen stijgt van 100% naar 110% van het minimum. Op 110% heeft men

minder te besteden dan op 100%. Deze armoedeval is alleen niet zichtbaar bij een alleenstaande ouder met jonge of oudere kinderen in de gemeente Etten-Leur. Dit is het gevolg van het feit dat de gehanteerde draagkrachtnorm om in aanmerking te komen voor gemeentelijke regelingen voor alleenstaande ouders in deze gemeente ruimer is.

Zoals ook aangegeven in de afzonderlijke minima effectrapportages heeft het ontstaan van de armoedevallen bij dit inkomen verschillende oorzaken:

- Men heeft niet langer volledig recht op kwijtschelding van de lokale lasten (gemeentelijke heffingen en waterschapsbelastingen).
- De paren (onder en boven de AOW-gerechtigde leeftijd) hebben te maken met een afbouw van de zorgtoeslag, en de paren met kinderen onder de AOW-gerechtigde leeftijd ook met afbouw van huurtoeslag en kindgebonden budget.
- Bij de twee huishoudtypen boven de AOW-gerechtigde gaan we op 100% uit van een volledige AOW-uitkering, omdat voor de meeste AOW-gerechtigden dit het minimale inkomen is. Vervolgens wordt op 110% gerekend met de bijstandsnorm voor AOW-gerechtigden in plaats van met de -hogere- AOW-uitkering. De bijstandsnorm bepaalt namelijk of er recht is op gemeentelijke vergoedingen.
De toename van het netto inkomen tussen deze twee inkomensniveaus is daardoor kleiner dan 10%. De uitgaven stijgen sterker dan de netto inkomsten.
- Voor alle huishoudens onder de AOW-gerechtigde leeftijd, met een inkomen hoger dan bijstand, gaan we ervan uit dat er sprake is van een (laagbetaalde) baan. Hierdoor zullen er ook werkgerelateerde kosten zijn, zoals de kosten van woon-werkverkeer (in de begrotingen opgenomen onder de post 'overig restpakket').

Deze reden is niet van toepassing op AOW-gerechtigden, omdat zij niet meer werken. Echter, wanneer huishoudens meer bestedingsruimte hebben, gaan ze vaak ook meer uitgeven. Voor ouderen is vervoer een belangrijke post waaraan vaak meer uitgegeven wordt dan minimaal noodzakelijk. Vanwege de vergelijkbaarheid met huishoudens jonger dan de AOW-leeftijd, rekenen we daarom ook voor ouderen met extra uitgaven aan vervoer bij een inkomen boven het minimum. Deze extra reiskosten liggen wel lager dan bij huishoudens jonger dan de AOW-leeftijd.

- In alle vier de gemeenten geldt dat de huishoudens onder de AOW-gerechtigde leeftijd tot een inkomen van 100% van de toepasselijke bijstandsnorm in aanmerking kunnen komen voor de individuele inkomenstoelage. Bij een inkomen op 110% van het minimum heeft men hier in de vier gemeenten geen recht meer op.

In geen van de vier gemeenten is er bij een inkomen op 120% van het minimum een armoedeval zichtbaar bij één van de zeven huishoudens.

Situatie zonder lokaal minimabeleid

Om het effect van het lokale minimabeleid in kaart te brengen, hebben we ook gekeken naar de financiële situatie van de zeven huishoudens, wanneer geen rekening wordt gehouden met alle lokale regelingen.

Uitgangspunten

De schoolkostenregelingen, de collectieve zorgverzekering, sociale participatieregelingen, de individuele bijzondere bijstand en de individuele inkomenstoeslag zijn hier niet in meegenomen. Wel is ervan uitgegaan dat een huishouden kwijtschelding kan krijgen voor de lokale lasten bij een inkomen gelijk aan 100% van het sociale minimum. We veronderstellen alleen niet dat er rekening wordt gehouden met de kosten van kinderopvang bij de kwijtschelding; dit is een keuze van de gemeente zelf.

Bij de alleenstaande ouder met zorgvraag gaan we ervan uit dat de oudere de zorgkosten (maaltijdvoorziening, persoonsalarmering, extra waskosten en vervoerskosten) en de eigen bijdrage Wmo zelf moet betalen. Voor de bedragen van de zorgkosten zijn we uitgegaan van een gemiddeld tarief van de vier onderzochte gemeenten.

Bij de lokale lasten zijn we uitgegaan van het gemiddelde van de vier onderzochte gemeenten.

Voor de peuterspeelzaal zijn we ervan uitgegaan dat er geen gemeentelijke bijdrage is voor de peuterspeelzaalkosten. Op 100%, 110% en 120% van het toepasselijk minimum moet men de kosten hiervan zelf betalen. We gaan ervan uit dat de peuterspeelzaalkosten gelijk zijn aan 5 uur kinderopvang per week.

Voor de zorgverzekering zijn de gemiddelde bedragen voor heel Nederland gehanteerd.

Resultaten

Tabel 3 geeft de financiële situatie weer nadat alle uitgaven uit het basispakket zijn betaald. En na betaling van de uitgaven uit het basis- en restpakket.

Het paar met oudere kinderen komt met een bijstandsuitkering 68 euro per maand tekort om alle noodzakelijke uitgaven uit het basispakket te betalen.

De volgende huishoudens komen op alle drie de inkomensniveaus tekort om alle uitgaven uit het restpakket te kunnen bekostigen:

- Alleenstaande
- Alleenstaande ouder met oudere kinderen
- Paar met jonge kinderen
- Paar met oudere kinderen

De alleenstaande oudere met zorgvraag komt bij een inkomen op 100% en 110% tekort op alle uitgaven uit het restpakket te bekostigen.

Alleen de alleenstaande ouder met jonge kinderen en het oudere AOW-gerechtigde paar hebben op geen van de inkomensniveaus met een tekort te maken. Zij kunnen alle uitgaven uit het restpakket betalen.

Tabel 3: Overzicht saldo inkomsten min uitgaven, zonder rekening te houden met het lokaal minimabeleid

a. Alleenstaande

		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	45	€ -74
110%	€	114	€ -71
120%	€	163	€ -22

d. Paar, 2 kinderen 3 & 5 jaar

		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	90	€ -177
110%	€	173	€ -160
120%	€	180	€ -153

b. Alleenstaande, 2 kinderen 3 & 5 jaar

		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	263	€ 53
110%	€	307	€ 32 ↓
120%	€	347	€ 72

e. Paar, 2 kinderen 14 & 16 jaar

		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	-61	€ -395
110%	€	22	€ -377
120%	€	29	€ -370

c. Alleenstaande, 2 kinderen 14 & 16 jaar

		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	95	€ -182
110%	€	170	€ -172
120%	€	231	€ -111

f. Ouder paar zonder kinderen

		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	267	€ 91
110%	€	288	€ 69 ↓
120%	€	365	€ 146

g. Alleenstaande oudere met zorgvraag

		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	100	€ -19
110%	€	128	€ -34 ↓
120%	€	212	€ 50

Situatie zonder kwijtschelding lokale lasten

Tabel 4 laat de situatie zien als er **geen** rekening is gehouden met:

- de gemeentelijke regelingen
- de kwijtschelding van de lokale lasten door een gemeente en waterschap.

Alle mogelijke vormen van lokale ondersteuning zijn dus buiten beschouwing gelaten. Alleen het effect van landelijke regelingen wordt hierdoor zichtbaar.

Tabel 4: Overzicht saldo inkomsten min uitgaven, zonder rekening te houden met alle lokale regelingen (minimabeleid en kwijtschelding van lokale lasten)

a. Alleenstaande

		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	-1	€ -120
110%	€	96	€ -89
120%	€	163	€ -22

b. Alleenstaande, 2 kinderen 3 & 5 jaar

		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	205	€ -5
110%	€	271	€ -5
120%	€	347	€ 72

c. Alleenstaande, 2 kinderen 14 & 16 jaar

		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	37	€ -240
110%	€	134	€ -209
120%	€	231	€ -111

d. Paar, 2 kinderen 3 & 5 jaar

		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	32	€ -235
110%	€	130	€ -203
120%	€	180	€ -153

e. Paar, 2 kinderen 14 & 16 jaar

		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	-119	€ -453
110%	€	-21	€ -420
120%	€	29	€ -370

f. Ouder paar zonder kinderen

		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	208	€ 33
110%	€	261	€ 42
120%	€	365	€ 146

g. Alleenstaande oudere met zorgvraag

		saldo na basispakket	saldo na basis- en restpakket
100%	€	54	€ -65
110%	€	112	€ -50
120%	€	212	€ 50

Het effect van de lokale lasten

In tabel 4 zijn we, net als in tabel 3, uitgegaan van de gemiddelde lokale lasten van de vier gemeenten. In tabel 5 staan de gemiddelde lokale lasten en de lokale lasten van de vier onderzochte gemeenten afzonderlijk, naast elkaar.

In alle vier de gemeenten kan men, afhankelijk van de inkomens- en vermogenssituatie, in aanmerking komen voor het rioolrecht, de waterzuiveringsheffing en de ingezetenenheffing kwijtschelding. Ook is in alle gemeenten kwijtschelding mogelijk voor het reinigingsrecht/de afvalstoffenheffing. In de gemeente Etten-Leur is dit alleen mogelijk over het vastrecht. Dit is 180 euro per jaar, zowel voor één- als meerpersoonshuishoudens. Het resterende bedrag dient men volledig zelf te betalen. Alleen in de gemeente Drimmelen is kwijtschelding mogelijk voor de hondenbelasting; de gemeente Moerdijk heft geen hondenbelasting.

De waterschapsbelastingen zijn in alle vier de gemeenten hetzelfde. Voor éénpersoonshuishoudens liggen de afvalstoffenheffingen en het rioolrecht in de gemeente Etten-Leur en Moerdijk onder het gemiddelde van de vier gemeenten en in de gemeente Drimmelen en Roosendaal boven het gemiddelde. Voor meerpersoonshuishoudens liggen de gemeentelijke heffingen in de gemeente Drimmelen en Etten-Leur onder het gemiddelde en in Moerdijk en Roosendaal boven het gemiddelde.

In de gemeenten waar relatief hoge lokale lasten zijn, is het financiële 'voordeel' van volledige kwijtschelding bij een inkomen op 100% van het toepasselijk minimum ook groter.

Tabel 5: Overzicht lokale lasten landelijk en de vier onderzochte gemeenten (bedragen in euro's per jaar)

		Gemiddelde van de 4 gemeenten				
		Drimmelen	Etten-Leur	Moerdijk	Roosendaal	
Reinigingsrecht/afvalstoffenheffing	Eenpersoonshuishouden	€ 218	€ 230	€ 194	€ 255	
	Meerpersoonshuishouden	€ 244	€ 230	€ 207	€ 283	
Rioolrecht	Eenpersoonshuishouden	€ 230	€ 236	€ 204	€ 305	
	Meerpersoonshuishouden	€ 244	€ 236	€ 204	€ 305	
Waterzuiveringsheffing	Eenpersoonshuishouden	€ 53	€ 53	€ 53	€ 53	
	Meerpersoonshuishouden	€ 158	€ 158	€ 158	€ 158	
Ingezetenenheffing	Per woning per jaar	€ 52	€ 52	€ 52	€ 52	
Hondenbelasting	Eerste hond per jaar	€ 37	€ 34	€ 53	€ 61	

